7343

Montmartre

Vilaregut

PESETA

Digitized by the Internet Archive
in 2015

https://archive.org/details/montmartrecomedi00fron

MONTMARTRE

COMÈDIA DRAMÁTICA EN QUATRE ACTES DE

PIERRE FRONDAIE

Traducció catalana de SALVADOR VILAREGUT

Estrenada al Teatre Español de Barcelona, el día 4 d'Octubre de 1918.

REPARTIMENT

Maria-Clara, Maria Vila. — *Susanna,* Montserrat Faura. — *Simona* i *Anabel-la,* Antònia Baró. — *Liliana de Vergy,* Cecília Valero. — *Gabriela de Montinat,* Carme Vinyals.—*Eva-Adam,* Francisca Lliteres.—*Felícia* i *Mulata,* N. Nugué.—*La Duquessa* i *Camila,* Maria Matas. —*Fanny* i *Julieta,* Rosalia Rovira.—*Carlota* i *La Florista,* Maria Fortuny.—*Joan Tavernier,* Jaume Borràs.—*Albert Mareschal,* Pius Daví. — *Gastó Logers,* Enric Guitart.—*Saint-Sergi* i *Enric,* Avelí Galceràn.—*Parmén,* August Barbosa.—*Marcel* i *Claron,* Josep Ripoll.—*Fardel* i *Municipal,* Josep Esteban.—*Edmond* i *Robert,* J. Aróstegui.—*Alfred* i *Cyrano,* Andreu Guixer.—*Carles* i *Estranger,* Ramon Cuadreny.—*Levy Brack* i *Un periodista,* Gastó A. Màntua.—*Acomodador* i *Mosso de cafè,* Josep Carbonell. — *Un Tzigan,* Vicents Daroqui. — *Groom,* Nen Soler.—*Parelles de balladors, concurrents, mossos de cafè, etc.*

Dirección escènica: JAUME BORRAS. Direcció escenogràfica: ADRIA GUAL. Dretes i esquerres, de l'actor.

ACTE PRIMER

Som al mes de juny. Les deu del vespre, al «Moulin-Rouge». L'escena representa el jardinet d'istiu. Al fons, esglaons que donen al *promenoir* del teatre, vivament il-luminat. A la dreta, i a peu pla, la galeria oberta. A l'alçar-se el teló, música. N'hi ha de dues classes, de música : la dels tzigans, que toquen dintre, cap a l'esquerra, i la del teatre, que se sent dintre, cap al fons dreta. Es l'entreacte. Gent asseguda prop les taules del cafè, servides per mossos que van i vénen. Altres passen pel *promenoir.* Se senten timbres. Dues parelles de la casa acaben de ballar en el jardinet. Al voltant d'una taula, cap a la dreta, primer terme, hi ha, asseguts, ENRIC, MARCEL *i* EDMOND. *(En alçar-se el teló, grans aplaudiments als balladors.)*

ENRIC.—Magres, veritat?

EDMOND.—Els aplaudiments?

ENRIC.—No ; les dones.

MARCEL.—Calla, home. Per mi encara són massa plenes.

ENRIC.—Vols dir que pesen més del que valen?

MARCEL.—Es clar. Jo no sé pas què s'han fet les dones maques. No se'n veu ni una per remei.

ENRIC.—En la literatura en trobaràs a desdir. Totes ho són. Ara, en la vida, ja van més escasses. Ens hem d'acontentar amb les lletges, i gràcies.

EDMOND.—Bah ! Bah !... No en diguis mal de les lletges. Per debutar, són les que van millor.

MARCEL.—Es veritat. Es sempre lo monstruós lo que fa escola.

EDMOND.—I és que Déu és just. Les velles caricatures s'aconsolen amb la nostra primavera, perquè les hi reflexa una segona joventut.

ENRIC.—I elles es fan la il-lusió de què encara és la primera.

EDMOND.—Justament. A mi les arrugues m'emocionen... i la lletjor arriba a semblar-me una bellesa.

ENRIC.—Especial... d'última novetat. Molt bé ! Quants anys tens, poeta?

EDMOND.—Disset... però no ho sóc poeta. Aquests últims anys no ens n'han fabricat ni un. L'últim té vint-i-tres anys. Es l'Albert Marechal.

ENRIC.—Aquest no és un poeta : és un músic... i amb un talent que farà trencadissa, companys.

MARCEL.—Si no fos tan romàntic...

ENRIC.—I no estigués tan enamorat...

EDMOND.—I no fos tan cursi...

678176

ENRIC.—Que has vist la seva mosseta aquesta nit?
MARCEL.—No, però deu ser allà, enfeinada amb les altres.
ENRIC.—Es bufona.
EDMOND.—I ben jove.
ENRIC.—Vint anys. Estranya. Cert encís... I una mena de cosa que atrau...
MARCEL.—Sí, però terrible.
EDMOND.—Ell crec que hi està boig. I que hi va de debò.
ENRIC.—Una xifladura en tota regla.
MARCEL.—La xifladura d'estimar.
EDMOND.—Ja està ben fresc, ja!
ENRIC.—Quina bestiesa l'amor!
EDMOND.—Es el que jo he dit sempre. (*Entra un* GROOM *per l'esquerra.*)
GROOM.—Per aquí, senyores i senyors!... Vinguin a veure les verta deres danses aràbigues! La bella Fatma! Noves creacions! (*Se'n va per la dreta. Entren* FANNY *i* TERESA; *van cap al fons.*)
FANNY.—Vina, que riurem.
TERESA.—No puc, ara... Tinc feina. (*Emprèn a un* ESTRANGER *que ve del fons. Tipus d'anglès idiota.*) Em vols pagar una cervesa?
ESTRANGER.—*Bo-ar? Whast is it! Is't love! All right! Come. I want you to kiss.* (*Teresa se li penja al braç, però se'n desfà de seguida, i s'acosta a un* JOVE *pàl-lid que porta monocle i vestit ample. Va sol.*)
TERESA.—Escolta: tu ets autor, veritat?
JOVE.—(*Donant-se importància.*) Sí; sóc periodista. Per què?
TERESA.—Així ho deus saber tot, eh? Com se'n diu en anglès de cinquanta francs?
JOVE.—*Tuo pounds.*
TERESA.—*Tou pa unds?* Que tens un llapis?
JOVE.—Sí.
TERESA.—Doncs, escriu-m'ho en el puny. (*Ell ho fa. Teresa se'n va del braç de l'anglès, impassible, a asseure's amb ell en una taula. Fanny i el Jove se'n van del braç a seure en una altra taula. Entren* SIMONA, *una rossa grossa, i* EVA-ADAM, *alta, pàl-lida, esprimatxada, amb els cabells com els de la Gioconda. S'asseuen en una taula.*)
EVA.—A mi els homes em repugnen.
SIMONA.—A mi, no. Ohé, Susanna! (*Entra* SUSANNA, *aturant-se amb elles.*)
SUSANNA.—Bona nit, noies!
EVA.—Com és que has vingut sola? Per què no ens portaves la Maria-Clara? M'agrada aquella mosseta. Es maca.
SIMONA.—Jo no ho sé si és maca. Però el que sí sé és que no s'assembla a ningú. Que us penseu l'èxit que té? Anirà lluny.
SUSANNA.—(*Asseient-se.*) Ella? Sí, molt lluny. A l'hospital. Ah! No la coneixeu. Es terrible. No té el sentit de lo pràctic. Ja n'hi podeu dar de consells, ja! No hi ha res a fer. Només us diré que es permet el luxe d'estar enamorada.

SIMONA.—No... De qui?

SUSANNA.—(*Senyalant el grup d'Enric, Marcel i Edmond.*) Veus aquell tercet de milionaris? Doncs del que esperen per a fer el quartet. D'un tal Albert. D'un que fa música, segons m'han dit.

EVA.—De l'Albert Marechal? Ah, ja el conec! Allò no és un home! Es una romança! Psè!

SUSANNA.—Doncs la Maria-Clara està boja per ell.

EVA.—Deu ser curta de gambals. Ja n'he sentit parlar d'ell, ja; però, un tipus així, és un *excés d'equipatge* per a una dona.

SUSANNA.—Es el que jo li dic. Oh!... I quan penso en lo que podria fer aquest diastre de Maria-Clara, si ella volgués...

EVA.—I d'on te l'has treta?

SUSANNA.—Oh, no sé! Fa dos mesos que la conec. Un matí es va presentar a casa. Però a mi em sembla que ja l'havia vista... com si treballés en una vaqueria del capdamunt de Montmartre... però no n'estic molt segura. De totes maneres, aquí no li havia trobat mai. Perquè vaig ser jo qui la hi va portar per primera vegada. Ah, filles meves! Una revolució! Tothom se la mirava! Tothom la volia! I ella es passejava tota satisfeta, donant-se aires de princesa, la beneitassa! Un rucarol de la primera volada que feia trencar de riure, vaja! Jo, veient aquella acceptació, vaig dir: «Ja hi som, ja! Vê-te'n aquí una que farà forrolla; sobretot si té bons costats... vull dir, si troba alguna ànima caritativa que la faci anar pel *bon camí.*» Qui més indicada que jo, veritat? I el Patussí que hauria guanyat! Doncs bé: no, senyores. No hi vol saber res. N'hi he proposat de gangues!... Es posa a riure i es passeja per aquí com si fos un viatge de recreu. Per començar, se m'*encapricha* amb un músic pobre. Santa innocència! Oh!

EVA.—Es repugnant!

SIMONA.—Si el *capricho*... fos un *capricho* enraonat... Hi ha homes que s'ho valen. Però, l'Albert Marechal... Mireu, aquí tenim al gran Alfred. (*Entra l'*ALFRED, *elegància de «pacotilla».*)

ALFRED.—(*Asseient-se.*) A qui trèieu la pell? (*Al Mosso.*) Cafè, cigar. (*A Simona.*) Què hi ha de nou?

SIMONA.—Res.

ALFRED.—Ah! (*Callen; el Mosso serveix. Se sent la música del teatre. Aplaudiments llunyans. Entren, per la dreta,* GABRIELA, LILIANA *i* LOGERS. *Van molt ben vestits. Elles de* soirée *i ell de frac; joies, luxe de debò. Sensació en les taules.*)

ENRIC.—Mireu: aquí teniu en Logers amb la Montinat i la Liliana de Vergy. En Logers havia anat a col·legi amb l'Albert Marechal.

MARCEL.—Crec que és riquíssim.

EDMOND.—Multi-milionari.

ENRIC.—Quina *pose*... Mireu.

LOGERS.—(*Mostrant el jardí i el molí.*) Aquí teniu el «Moulin Rouge».

GABRIELA.—Es curiós! No hi havia estat mai.

LILIANA.—De veres?... Oh!

GABRIELA.—Sí, sí. Ja saben que vivim a Hamburg tot l'any. I quan

venim a París ens divertim una mica, però en llocs més decents.

LOGERS.—Oh, oh! Liliana, que no la sent a la Gabriela? En llocs més decents! Bé es veu prou que és la filla d'un militar retirat.

LILIANA.—(*Alegre.*) Doncs a mi m'agrada haver vingut aquí aquesta nit. Però, em sembla que li endevino les seves intencions, Gastó. Sospito que em deu voler fer veure alguna cosa nova, veritat? Ja sap que a mi m'agraden les sensacions imprevistes... lo nou... lo ignorat.

LOGERS.—Viciosa! No se li pot amagar res a vostè... i això que ja no és cap criatura.

LILIANA.—Insolent!

LOGERS.—Vaja, vaja... no s'enutgi... parlo en broma. Vostè és la dona més *chic* de París. La única vertadera glòria de la tercera República... L'Aspàsia moderna!

GABRIELA.—De qui parla? No l'entenc.

LILIANA.—Ja l'hi explicarem. Es una troballa d'en Logers, una fruita nova. Però, anem a veure la Revista. (*Ha entrat l'*ACOMODADOR, *i diu a en Logers i senyores.*)

ACOMODADOR.—El prosceni de la dreta. Volen fer el favor?

LILIANA.—Farà venir la florista.

LOGERS.—I el Bàrman. (*Se'n van tots quatre.*)

SUSANNA.—Aixeca't... fes el favor.

ALFRED.—Per què?

SUSANNA.—Has vist aqueix tipus alt i gros amb aquelles dues senyores? Es en Gastó Logers. Estic segura de què, abans de cinc minuts, tornarà sol. Està congestionat per la Maria-Clara i sap que la conec. (*A Eva-Adam i Simona.*) Una altra ganga, i de les grosses, que es deixarà perdre... Com si ho veiés!

ALFRED.—(*Alçant-se.*) Fins ara! (*Se'n va. Entra l'*ALBERT MARECHAL; *es jove, formós, distingit i interessant.*)

EDMOND.—Ja tenim aquí a l'Albert. Ens pensàvem que no venies!

MARCEL.—I doncs? Com va això?

ENRIC.—Sempre enamorat?

ALBERT.—Sempre.

ENRIC.—Paraula fatal!

EDMOND.—Ja et passarà!

ALBERT.—No! No ho crec!

ELS TRES.—Ha, ha, ha!

ENRIC.—Va de debò, doncs?

ALBERT.—I tant de debò! No crec que sigui cosa de riure! Gràcia, en té ben poca!

ENRIC.—Sí, home, sí! Riem perquè ens fas l'efecte d'un home nou de trinca. Res més senzill. Trobes una noia maca, fàcil, agradable... i te n'hi vas... Qüestió de carnadura! Els sentiments són uns ocells perillosos que s'han de tenir sempre engabiats, creu-me.

EDMOND.—Com els canaris... o, si no, amb els seus refilets acaben per eixordar-te.

MARCEL.—I de la circulació dels valors, què en fas? Perquè has

de pensar que, en el país del plaer, la dona és la moneda corrent! Després de l'una, l'altra.

ALBERT.—Ja sabeu que aquesta no és com les altres. Es d'una tendresa deliciosa, d'una espontaneïtat, d'una franquesa... adorables. Jo no sóc cap imbècil, veritat? Conec la vida com vosaltres... ni més ni menys. Doncs bé; jo vos juro que trobar a la Maria-Clara i deixar-la córrer, deixar-la anar... fóra fer-se malbé la vida. Fa un mes que la conec... que l'estimo.

ENRIC.—I va ser ella la que et va buscar?

ALBERT.—No usis aquestes paraules. Va venir cap a mi, en lloc d'anar cap a un altre, perquè viu sola al món i empesa per un instint de clarividència. No me'n queixo. Es el meu destí... atraure als que volen arran de terra. Perquè senten que tinc una ànima més vibrant que la vostra i que els haig de compendre de seguida.

EDMOND.—Paraules... paraules i paraules. Tota la quincalla estúpida del sentimentalisme.

MARCEL.—Ben passada ja de moda.

ENRIC.—Bona per posar-la en música. D'èxit segur. Però, en la vida...

EDMOND.—(*Alçant-se.*) Anem, anem a sentir l'orquesta. Són a la famosa escena dels costums antics. Véns?

ALBERT.—No; gràcies. A mi, això, no em diu res. Els nostres públics moderns no les comprenen aquestes escenes de la Grècia antiga. Només en veuen la part purament sensual i eròtica. Aneu, aneu; jo em quedo.

EDMOND.—Doncs, apa.

MARCEL.—Anem-hi. (*Se'n van Marcel i Edmond.*)

ENRIC.—Però, parles seriosament?

ALBERT.—Sí! En altres indrets, quan hi presideix un refinat gust artístic, pot haver-hi moments deliciosos. Però, aquí... amb aquest xim-xim, aquesta gentussa del *promenoir... púah*! Una decadència que fa pena i llàstima! Evitem el contagi i procurem conservar-nos sans.

ENRIC.—Bé; però és aquí on vas conèixer la Maria-Clara.

ALBERT.—Perxò la'n vull treure d'aquí. (*Pausa.*)

ENRIC.—Vés amb compte, Albert! Mira que sóc un bon amic teu. Em temo que estàs a punt de fer una bestiesa.

ALBERT.—Jo només m'escolto al cor.

ENRIC.—Raó de més. El cor, no hi té res que fer aquí.

ALBERT.—(*Ardent.*) El cor ho té de fer tot, a la vida, i per tot arreu. El cor, en l'amor, és com Déu en nosaltres.

ENRIC.—(*Sarcàstic.*) Pobre Albert! Estàs perdut! Però, en fi... mira: aquí tens a la teva *madona.* (*Se sent ja fa estona un vals interior, sentimental, d'una gran llanguidesa. Entra* MARIA-CLARA; *és estranya, grans ulls, boca sensual. Tot respira amor en ella. Passa primer per davant de la taula d'Eva-Adam, Susanna i Simona.*)

EVA.—(*Detenint-la.*) Hola, maca!

MARIA.—(*Deturant-se.*) Com estan totes tres? Quina nit fa més for-

mosa, veritat? I que bé s'hi està aquí! Hi ha música, alegria... Una té la sensació de què és a fora al camp! Que bé s'hi està! Oh!...

SIMONA.—Tant com al camp?

MARIA.—No ho sé. Però jo m'hi trobo tan bé... Les deixo; veig que el meu amant és allà. (*Envia petons a l'Albert i es dirigeix cap a ell.*)

SUSANNA.—(*Detenint-la.*) No; espera't. Escolta: hi ha algú més aquí que el teu caprici. En Gastó Logers és a un prosceni.

MARIA.—I a mi què se me'n dóna!

ALBERT.—(*Anguniós, a Enric.*) Què redimonis li deuen dir aquelles dones? Me l'estan entretenint sense solta.

SUSANNA.—Que n'ets de beneita! No saps el què et convé!

MARIA.—Jo només sé que una cosa: que l'estimo. I, ara com ara, no penso més que en ell.

EVA.—I durarà molt això?

MARIA.—No ho sé. Veurem. Estic alegre; em diverteixo; estimo i sóc estimada... vê'ls-hi aquí.

SUSANNA.—Però, mira la Montinat... mira la Liliana de Vergy... si n'han fet de carrera! Segueix el seu exemple.

MARIA.—(*Rient.*) No tinc temps. Ho deixarem per a quan sigui vella. Però, ara, no. Ningú. Ni en Gastó Logers.

EVA.—Es el vedell d'or.

MARIA.—(*Fugint d'elles.*) No m'agrada a mi el vedell. (*Travessa l'escena i s'abraça amb l'Albert. Albert; content, però poc expansiu en públic.*)

ALBERT.—Per fi!

MARIA.—Què diu el meu reiet? Com estàs? Un petó!

ALBERT.—Per l'amor de Déu... ens miren!...

MARIA.—I a mi, què? Em sembla que bé hi tinc dret a fer petons al meu estimat! Es meu... meu!... I en faig el que en vull! (*Travessa l'escena Fanny.*) Veritat, senyora? Aquí és a casa nostra. Som a Montmartre. El meu poble. El poble més formós de la terra! (*Fa petons a l'Albert i s'asseu a vora d'ell.*)

EVA.—Em repugna aquesta mosseta amb els seus exaltaments.

SUSANNA.—Es gasta sense solta. I tant que la voldria en Logers!

EVA.—El putxinel-li del prosceni?

SUSANNA.—Sí. Encara ahir em deia que no quedaria descontenta d'ell si el feia de bo amb la Maria-Clara.

EVA.—Vols dir que no hi caurà?

SUSANNA.—Qui sap!

MARIA.—Per què fas aquesta cara? Estàs enutjat?

ALBERT.—No! T'estimo!

ENRIC.—Fills meus... em maregeu! Me'n vaig a tirar al blanc. (*S'alça i se'n va.*)

MARIA.—(*En aquest moment passa l'Alfred i saluda amb la mà a Maria-Clara.*) Vê-te'n aquí un que no s'estima a l'amor. Com que no sap què és...

ALBERT.—Eh? Que el coneixes a aquest... senyor?

MARIA.—(*Amb gran naturalitat.*) Es el de la Simona. Una d'aquelles amb qui he parlat en arribar.

ALBERT.—Si sabessis el que em desplau el veure que et fas amb aquesta mena de dones!... Aquesta Susanna... Oh!

MARIA.—Es una bona dona. S'ha portat sempre molt bé amb mi.

ALBERT.—Ah!... No hi ha més! Ja és hora de què et tregui d'aquí!

MARIA.—Què dius?

ALBERT.—Que hauries de venir amb mi.

MARIA.—Amb tu? A on? A fer un viatge?

ALBERT.—No. Amb mi.

MARIA.—Amb tu, ara, de seguida?

ALBERT.—Sí.

MARIA.—Oh, Albert!... Com t'estimo! Ja m'agradaria, no et pensis! Seria molt feliç amb tu! M'agrades perquè no t'assembles a ningú!

ALBERT.—I tu? Tu ets un ser a part, captivador, atraient, encisador!... T'adoro!

MARIA.—Perxò, no et crec... saps? Tu t'ho imagines que m'adores... però no és veritat. De tot en té la culpa la música que ens breça, el perfum penetrant dels arbres de Montmartre, la nit tebiona, la llum i l'alegria de tota aquesta barriada que m'ha vist néixer.

ALBERT.—No, no; és que t'estimo, t'estimo, t'estimo! No ho he dit bé?

MARIA.—Sí!... I tan de bo fos veritat! Jo estic boja d'amor per tu! No em miris així! Oh... i com s'enrabiarien les altres! Es burlen de mi perquè estic enamorada... *encaprichada,* segons elles.

ALBERT.—Deixa-les estar a les altres.

MARIA.—Tens raó!... Per lo que ho agraeixen... (*Entra, en aquest moment, Logers, sol.*) Ah!... Mira! Aquest crec que és molt ric, veritat?

ALBERT.—Sí; ja el conec. Havíem anat a col-legi plegats. Un imbècil! I el seu pare un estafador. Són molt coneguts i llueixen molt. (*En Logers els mira i els saluda amb aire de protecció.*) Que no ho veus com ens saluda? Amb quina insolència! Si no fos...

MARIA.—Deixa'l estar! No facis bestieses! Qui sap mai el que pot succeir! La vida té tantes sorpreses! Apa, no facis aquests ulls de tigre, i fes-me un petó. (*Albert l'hi fa. En Logers ha arribat a la taula de la Susanna.*)

LOGERS.—(*A Susanna.*) Bona nit. (*Senyalant a l'Albert.*) Aquell és el *fulano* de la Maria-Clara?... L'Albert Marechal?... El conec. Havíem anat a col-legi plegats. Es un imbècil. I el seu pare un notari sense feina i de nomenada dubtosa. Res, vaja!

SUSANNA.—Potser sí; però, el que és a la mosseta, la té ben engrescada.

LOGERS.—No em dono! Sóc més fort que ell per aquesta mena de lluites. Escolta: vés-la a trobar. Estic amb la Liliana. La divertirà molt conèixer a la Maria-Clara. Que vingui a pendre alguna cosa al prosceni.

SUSANNA.—No vindrà.

LOGERS.—Prova-ho! T'espero al corredor... a la porta de la llotgeta. Et donaré cent francs.

SUSANNA.—Veurem. (*Logers se'n va. La Susanna s'acosta a la taula de la Maria-Clara i de l'Albert; no gaire, perxò; i fa signe a la Maria-Clara de què li vol parlar a soles.*)

MARIA.—(*A Albert.*) Què vol, ara, aquesta? Veiam, permet-me un moment. Me la trec del davant amb dues paraules. (*S'haurà alçat tan de pressa, que l'Albert no ha tingut temps de retenir-la.*)

MARIA.—Què hi ha?

SUSANNA.—En Gastó Logers vol presentar-te a la Liliana de Vergy.

MARIA.—De veres? Res més? Doncs, ho sento molt. No pot ser.

SUSANNA.—No siguis beneita! Això no et compromet a res.

MARIA.—No puc!... (*Senyalant a l'Albert.*) El disgustaria. (*Amb orgull.*) Està tan enamorat... comprens?

SUSANNA.—Vaja, maca... fes-ho per mi! Mira que aquesta nit no tinc ni un cèntim. M'ha promès cent francs si tu hi vas. Encara que només siguin cinc minuts.

MARIA.—M'és tan antipàtic aquest Logers!... Però, en fi, si és per tu... Si et puc treure d'un compromís... Però, com s'ho pendrà l'Albert? (*Torna cap a ell.*)

ALBERT.—(*Veient que la Maria se li acostava en veure'l sol.*) Oh! Això ja és massa! Anem-se'n!

MARIA.—(*Somrient-li.*) M'estimes?

ALBERT.—Sí. Però totes aquestes dones... aquesta facilitat de tracte... em molesta. Anem, vina.

MARIA.—Escolta, sigues maco. Espera'm. Cinc minuts només.

ALBERT.—Per què?

MARIA.—Vull fer guanyar cent francs a la Susanna.

ALBERT.—No t'entenc.

MARIA.—Es que... vol... que la presenti a un senyor... I com que jo el conec...

ALBERT.—Qui és?

MARIA.—Un company.

ALBERT.—Com s'entén, un company? Un amic. Però, res més que un amic, veritat?

MARIA.—Res més; t'ho juro. Per què em mires així? Que potser et penses que t'enganyo? Oh, Albert! No tinguis por! Des de que et conec, la meva ànima s'ha tornat formosa i transparenta com el meu nom, Maria-Clara. Tens confiança en mi?

ALBERT.—Sí! Però, per què t'hi barreges en els maneigs d'aquesta Susanna?

MARIA.—Ja t'ho he dit! Ha sigut sempre molt bona per mi. I, demés, és una superstició... Sóc tan feliç aquesta nit! Perxò vull que tothom s'aprofiti de la meva felicitat. Em permets, digues? Sí? Cinc minuts... Només que cinc minuts. (*Rient.*) Es una obra de caritat!

ALBERT.—(*Desarmat.*) Que ets bufona! Vés, vés... Però, que sigui la última vegada!

MARIA.—(*A Susanna.*) Apa, anem.

SIMONA.—(*A Eva.*) I ell es queda content i enganyat.
EVA.—I que en són de ximples els homes!
MARIA.—(*Anant-se'n amb Susanna.*) Es més gelós! No en tens idea! M'ha fet una escena! Es un amant en tota l'extensió de la paraula. (*Se'n va amb la Susanna. Entra en* JOAN TAVERNIER, *quaranta anys. Elegància sòbria. Abillament d'americana folgat. Corbata xelina amb gran llaç. Barret d'ales amples. Porta la Legió d'honor. L'Albert, que es disposava a seguir la Maria-Clara, s'atura en veure que en Tavernier el crida.*)
TAVERNIER.—Albert! Ep! *Alto* allà... o, si no, faig foc!
ALBERT.—(*Girant-se.*) Oh, el senyor Tavernier!... I que m'alegro de veure'l!
TAVERNIER.—I doncs? Com et va això, Albertet?
ALBERT.—Molt bé! I que me'n fa de content! Oh, un gran artista com vostè, i tan amic meu! N'estic tot orgullós, cregui'm! Miri, ahir mateix vaig veure el seu nou dibuix que venia en el *Figaro*. Oh, quin esplendor dintre de la ironia! Això ja no és caricatura: Es l'epopeia moderna!
TAVERNIER.—Prou propaganda, fill meu... prou *bombo*! La mel m'empalaga! I encara la teva rai, que és pura. En el fons t'ho estimo. Però la dels altres... és suc d'ortiga, noi. M'estimo més una bona bestiesa ben franca i ben sincera. I la música? Com estem de solfes?
ALBERT.—Molt bé! Divinament! Estic escrivint una òpera. Tot: la partitura, el llibre... Una cosa esplèndida!
TAVERNIER.—(*Flairant.*) El meu nas no m'enganya. Petit, tu seràs gran...
ALBERT.—Tan de bo! Perxò treballo.
TAVERNIER.—I perxò et diverteixes, veritat? Perquè, fill meu, aquí... una mica de gresca per calmar els nirvis... no?
ALBERT.—No.
TAVERNIER.—Com, no?
ALBERT.—Estic... no sé... anguniós... trasbalsat en aquest moment. Em passa una cosa greu, o quan menys, seriosa. Estic enamorat, però de debò.
TAVERNIER.—Com en les novel·les?
ALBERT.—No; com en la vida. Bojament!
TAVERNIER.—(*Asseient-se, rient.*) I no saps la casa?
ALBERT.—La casa?
TAVERNIER.—I no ets correspost?
ALBERT.—Al contrari... estimo i... sóc estimat.
TAVERNIER.—Molt bé! Ja volia dir jo... Ets un bon mosso i amb la joventut per torna... Totes es deuen morir per tu, eh?
ALBERT.—Totes? Ja no és el meu somni. Ahir, no diré... però avui...
TAVERNIER.—Ja! Es dir que tan jove i ja patim del cor i ja necessitem confidents? Parla, fill meu; t'escolto. Tenim una amigueta?
ALBERT.—Sí, ja fa un mes, i cada dia descobreixo en ella qualitats i per ella sensacions desconegudes, quina plenitud em transporta

i m'espanta a la vegada! De primer, vaig creure que fóra el caprici d'un dia. Una cosa de per riure... Però ara m'he convençut que és de debò.

TAVERNIER.—Vés amb compte! Es el perill! Quan tenia la teva edat, vaig venir sol a París, i encara em sembla que veig a la gracioseta doneta rossa que va venir a casa meva amb l'intent de passar-hi una hora, i al cap de sis mesos encara hi era! Encara no se n'havia anat! S'havia instal-lat dissimuladament, plàcidament, com una migranya, de la qual va ser precís que em curés el meu pare, que era apotecari. Va comparèixer a París sense dir res; i encara em sembla que el sento quan em deia: «Noi, passo perquè la dona sigui l'excusa de la vida... però amb la condició de què t'agradin totes... perquè si només te n'agrada una, una de sola, estàs perdut, fill meu.» I creu-me, Albert, que si de moment em vaig rebel-lar contra les paraules del meu pare, el temps i la vida m'han convençut de què el pare tenia raó. (*Pausa.*) No t'agrada aquest sermó, veritat?

ALBERT.—No gaire.

TAVERNIER.—Endavant, doncs. Ja sé que cada deu anys uns homes diferents fan les mateixes bestieses. Però jo la vaig fer de les grosses. Amb tot i que la doneta rossa era una bona minyona, em vaig proposar fer de redemptor.

ALBERT.—Ah!

TAVERNIER.—Sí, però sense adonar-me'n. Obeïa aquest vell i misteriós instint que ens treballa als uns i als altres des d'aviat farà dos mil anys. Per mi deu ésser una part de l'herència de Jesucrist, fill meu. I dic això, perquè tots tenim la fal-lera de convertir a una qualsevol en una santa. Ho portem a la sang.

ALBERT.—Doncs, a mi, em sembla molt bé tot això.

TAVERNIER.—Naturalment. Pot haver-hi res més agradable que presumir amb una Magdalena al costat i rumbejar amb una arrepentida al braç?

ALBERT.—Es molt dur, vostè.

TAVERNIER.—Es que he sofert molt, fill meu.

ALBERT.—Ja m'ho penso. Però, encara que no professo cap teoria ni formo part de cap apostolat, em sembla que si es passa per la vora d'un pou, i se sent cridar a dins a algú demanant auxili, lo natural és allargar-li els braços per ajudar-lo a sortir.

TAVERNIER.—Es que n'hi ha que s'estimen més entrar-hi, en el pou. La teva comparació no val res.

ALBERT.—Com totes les comparacions. Però, la veritat del cas, senyor Tavernier, és que jo he descobert en una noieta de per aquí tot un tresor deliciós de coses formoses. Però és el medi ambient el que perjudica la transformació possible que jo entreveig. Perquè, així que ella no es troba a Montmartre, si la porto a un indret més sa, es converteix en un ser indiferent, original i nou. Tot la diverteix; de tot s'estranya. Es una naturalesa dúctil; cosa ben divertida per un artista. L'altre dia la vaig portar a fora, al camp, s'entusiasmava... cridava per qualsevol cosa...

TAVERNIER.—Es natural.
ALBERT.—Es un experiment interessant, veritat? Em sembla que tinc un deure amb aquesta noia. Què li sembla? Què hi diu?
TAVERNIER.—Res... almenys en aquest moment. Fóra inútil. No la dirigim pas nosaltres la vida. Es la vida la que ens dirigeix a nosaltres. I com que em sembla que hi estàs decidit i, demés, enamorat...
ALBERT.—Ja l'hi he dit: com un boig; a l'extrem de no concebre la vida sense aquest amor. I, demés, com que estic segur de què sóc estimat... calculi!
TAVERNIER.—Aleshores, fill meu, és que la felicitat t'allarga els braços. Corre, vola, llença-t'hi... et portarà molt amunt, fins a perdre't de vista. Ara, més tard, a tu, com als demés, et deixarà caure més o menys pesadament. Prepara't amb temps i fes per manera de no estrellar-te en la caiguda.
ALBERT.—No tingui por. No hi ha perill.
TAVERNIER.—(*Melangiós.*) Tan de bo m'equivoqui! Oh! Esplèndida!... (*Per Maria-Clara, que s'acosta.*) Mira, aquella mosseta que està bé! Es un Villette exasperat! La conec. Es simpàtica. Es diu Maria-Clara.
ALBERT.—Es ella.
TAVERNIER.—Ah! (*Maria-Clara va cap on es troben l'Albert i en Tavernier.*)
ALBERT.—Maria-Clara, tinc el gust de presentar-te al senyor Tavernier. Diu que sembles un Villette.
MARIA.—Deu voler dir un Montmartre. S'ha equivocat de barri.
TAVERNIER.—(*Rient.*) Té, raó, senyoreta. Simpàtica com sempre. Vostès dos representen l'alegria, la joventut, l'amor, la vida! I és molt tot això. Ha arribat, doncs, l'hora de què representin el paper d'enamorats en la gran comèdia humana. Amb això, valor. L'èxit del debut està descomptat.
MARIA.—(*Rient.*) Ens aplaudirà?
TAVERNIER.—Amb tota l'ànima. (*Entren Logers i Susanna.*)
LOGERS.—(*Rient.*) Ha estat allò que se'n diu inconvenient; però se li ha de perdonar tot. S'ha conquistat la voluntat de la Liliana, després de la meva. Es molt de la gresca! (*Va cap a l'Albert i Tavernier.*) Hola, noi! Com va això?
ALBERT.—(*Glacial.*) Bé, i tu?
LOGERS.—(*Jovial.*) A mi totes em ponen, noi, totes em ponen! Ah, senyor Tavernier! Tinc molt gust en saludar-lo! Vol venir amb nosaltres al prosceni?
TAVERNIER.—(*Insolent.*) Impossible! No acostumo a tancar-me mai amb els meus models.
LOGERS.—(*A l'Albert, per la Maria-Clara.*) L'enhorabona, Albert, per la preciositat que has descobert. No és de cap subhasta; ja es veu, ja. Salve, oh bellesa casta i pura! (*Rient.*)
MARIA.—Escolti: entorni-se'n al prosceni a veure si les seves gallines s'han esbatussat gaire. No sé què es figuren vostès de Montmartre! Que es pensen que som a Suïssa? Vol un guia?

TAVERNIER.—I un ase?
LOGERS.—Ja me'n vaig, ja! Valdrà més. Ja se sap: la fruita primerenca sempre vol ser agre. A reveure, Marechal. M'he alegrat molt de veure't. Passa pel despatx; fumarem un cigarret i xerrarem una mica. Senyor Tavernier, a les seves ordres. Es graciosota, veritat?
TAVERNIER.—Més que vostè. (*Logers se'n va somrient.*)
SUSANNA.—I el bitllet de cent francs?
LOGERS.—Tingui.
SUSANNA.—Gràcies... i bona sort.
LOGERS.—(*Tocant-se el front i anant-se'n.*) Quan es té d'això, rai!
SUSANNA.—(*Mostrant-li el bitllet.*) I... d'això. (*L'Alfred, que roda per lla, agafa a Susanna pel braç i se'n va amb ella.*)
TAVERNIER.—(*A l'Albert i a la Maria-Clara.*) Fills meus, us deixo. Vaig a donar una volta per l'escenari, a fer alguns croquis de les ballarines. Ja sé que són lletges, però sempre hi ha el moviment.
ALBERT.—Ja se'n vol anar?
TAVERNIER.—Sí. No us faig cap falta. La meva presència no és indispensable com la d'aquell municipal. (*Senyala un Municipal que passa.*)
MARIA.—I em sembla que fa una cara d'avorrit, el pobre...
TAVERNIER.—Es una víctima de l'obligació. Vaja, fins a un d'aquests vespres. Sempre al carrer de Lilla, veritat, Albert? Vindré a fumar una pipa. A reveure, Maria-Clara. (*Passa pel fons una Florista.*) Oh!... Aquí tenim a la florista. Un pomet de violetes. (*El compra i el dóna a Maria-Clara.*) Vull donar-me aquest gust... i com que això no compromet a res...
MARIA.—Moltíssimes gràcies, senyor.
TAVERNIER.—Fins a ben aviat. (*Se'n va.*)
MARIA.—Es simpàtic aquest senyor! Se'l veu totes les nits a Montmartre. Hi he parlat sovint. Porta la Legió d'honor.
ALBERT.—Es un gran artista.
MUNICIPAL.—(*A la Florista.*) Veritat que ja l'hi deuen haver dit alguna vegada?
FLORISTA.—El què?
MUNICIPAL.—Que vostè és molt... remaca.
FLORISTA.—No. Esperaven que vostè m'ho digués, per atrevir-se. Ha, ha, ha! I a vostè, ja l'hi deuen haver dit alguna vegada, oi?
MUNICIPAL.—El què?
FLORISTA.—Que té tot l'aire d'un gendarme.
MUNICIPAL.—No, però podrien haver-m'ho dit, perquè, amb el temps, puc arribar a ser-ho. (*Segueixen parlant baix, rient de tant en tant. Eva-Adam i Simona s'alcen i se'n van.*)
ALBERT.—Tu diràs el que vulguis, Maria-Clara, però no tens raó. No te l'havies d'haver escoltat, a la Susanna.
MARIA.—He fet mal fet? Ja no ho faré més.
ALBERT.—Mai més?
MARIA.—Mai més.
ALBERT.—Has de tenir enteniment.

MARIA.—Es de debò el que em deies ara, no fa gaire?
ALBERT.—Molt formal.
MARIA.—Que te m'emportaries amb tu... que viuríem plegats?
ALBERT.—Sí ; esperant un estat millor i definitiu.
MARIA.—I niríem plegats a tot arreu? Als restaurants, al teatre? Ah ! I que m'agradaria !
ALBERT.—D'on ets filla tu, Maria-Clara?
MARIA.—De Montmartre.
ALBERT.—I on t'has educat?
MARIA.—A Montmartre.
ALBERT.—Doncs, així, mai has sortit?
MARIA.—De Montmartre?... Mai ! No conec més que Montmartre. Potser no em creuràs, però només he passat dues vegades el Sena. Una que vaig anar al ball «Bullier» ; i una altra al «Bon Marché». Mare de Déu, i que és lluny !
ALBERT.—Saps on visc jo?
MARIA.—Sí, per lla.
ALBERT.—Carrer de Lilla.
MARIA.—Com que no has volgut portar-m'hi mai a casa teva...
ALBERT.—Doncs ara hi vindràs.
MARIA.—La meva habitació del carrer de Pigal no t'agrada oi? Són totes iguals, al barri. I encara la Susanna diu que és de les millors. Me'n faig cent francs cada mes. No és car, veritat? La Susanna en paga cent trenta. Ah, però també té balcó. Les primeres vegades que tu vas venir, volia canviar d'habitació amb ella, però no ho va voler. M'escoltes? En què penses?
ALBERT.—En lo que estàs dient. En la vida que portes de... rellogada ; ara amb aquesta, ara amb aquella... No. Tu et mereixes més que tot això. Te'n vindràs a viure amb mi.
MARIA.—Ja t'he dit que m'agradarà molt. Serem molt feliços, veritat?
ALBERT.—Sí ! Precisament tot ve bé. M'han proposat un càrrec de segon director d'orquestra al concert Bertolé.
MARIA.—Sí, sí.
ALBERT.—I amb el que ja tinc per viure... Dubtava, però ara l'acceptaré. Tinc precisament un amic...
MARIA.—El conec jo?
ALBERT.—No. Es diu Parmén. Es un xicot molt simpàtic, d'un gran talent. Es violí primer.
MARIA.—No hi ve mai per aquí?
ALBERT.—Oh, no, mai ! Viu amb una amiga, amb la qual es casarà aviat, jove, sense pare ni mare, i molt musical. Es diu Carlota. Podreu ser bones amigues.
MARIA.—Així, doncs, fet?
ALBERT.—Sí ; i estic contentíssim. Ah ! Amb quin gust treballaré... Escriure música inspiradíssima... perquè, quan un està sol, és tan trist, que un es veu obligat a sortir... mentre que amb companyia...
MARIA.—Així, et mudaràs de casa... perquè el carrer de Lilla és massa lluny, i per a venir aquí tindríem de fer quasi un viatge.

ALBERT.—Per a venir aquí? Però, si no hi vindrem més... aquí.
MARIA.—No? Per què?
ALBERT.—Per moltes raons. Et sap greu?
MARIA.—(*Sincera.*) No; perquè per tot allà on jo seré amb tu, serà Montmartre. Tu ja em coneixes. A mi només m'interessa una cosa: l'amor. I com que, tenint-te a tu, ja tinc a l'amor... Oh, que bonic! Fa dos mesos que no ens coneixíem; ens vam trobar aquí mateix; una mirada, i té... ja està! I serà per molt temps? Per molt temps, veritat?
ALBERT.—Per sempre!
MARIA.—(*Extasiada.*) Oh! Es espatarrant la vida!
ALBERT.—Els diners no ens sobraran, perxò.
MARIA.—Això rai! Ja ens arreglarem. Perquè cada un pel seu cantó...
ALBERT.—No; jo no vull que tu treballis; per lo que guanyaries... Ja treballaré jo per tots dos. Ara, hauràs d'apendre una pila de coses que no es poden ignorar en la vida. Coses de res que arriben a ser molt. Una d'elles, per exemple, a fer més bona lletra.
MARIA.—Es dolenta, oi, la meva lletra? Quan no escric *t'estimo,* faig uns gargots... Eh, que sí?
ALBERT.—Doncs escriu sempre *t'estimo,* i no ho escriguis més que a mi, i en poc temps em comprometo a convertir-te en una doneta traçuda, treballadora i bona per casa.
MARIA.—Com la senyora del del primer violí?
ALBERT.—D'en Parmén? Sí. Ja veuràs que n'és de simpàtica.
MARIA.—(*En una explossió amorosa.*) Tots els teus amics ho són, de simpàtics! Tot el que tu em dius em sembla bé! Tot el que tu penses és admirable! T'estimo! Aquesta nit, només tinc una voluntat: la teva! (*S'alcen i s'abracen.*)
ALBERT.—Doncs, bé; la meva voluntat, estimada meva, és que te'n vinguis amb mi; que m'estimis força; que m'escoltis, i que t'oblidis de tot el que no sigui jo.
MARIA.—Això rai! Com que per mi al món només hi ha que tu...
ALBERT.—Aleshores, vina cap a la meva vida, Maria-Clara, i digues «adéu» a Montmartre. Despedeix-te'n.
MARIA.—(*Amb gran alegria.*) Adéu, Montmartre!
ALBERT.—Oh... vida meva!... Vida meva!... (*Se'n van cap al fons, extasiats. Entra Simona, cridant:*)
SIMONA.—Eh!... Maria-Clara! La Susanna s'ha descuidat la clau. Diu que li donguis la teva i que ja te la deixarà sobre l'estora.
ALBERT.—(*Girant-se.*) Ah, sí; la clau! Dóna-la-hi, amor meu, i que se la guardi. La Maria-Clara ja no la necessita. (*Ella la hi dóna.*)
SIMONA.—(*Prenent la clau.*) Eh?
MARIA.—Sí, noia, sí! Ja ho veus... deserto.
ALBERT.—Vina! Vina! (*Se'n van, abraçats. Els tzigans ataquen un vals dintre. Se senten aplaudiments. S'acaba la funció. Comença a passar gent.*)
SIMONA.—(*Brandant el cap.*) Ah, ximpleta! Com et fas malbé la vida! (*Passen tots els personatges de l'acte, menys Albert i Maria-Clara.*)

LILIANA.—La revista està bé.
GABRIELA.—Sobretot el final.
LOGERS.—Regular.
GABRIELA.—I l'actriu?
LILIANA.—Horrorosa!
LOGERS.—Però molt maca. (*Crits, converses, avalots. El vals furiós dels tzigans ho domina tot.*)
VEUS.—(*Dintre.*) *La Premsa*! La última edició de *La Premsa*!
GROOM.—(*A Logers.*) Aviso l'auto?
VEU.—(*Dintre.*) *L'Intransigent*!

TELÓ

ACTE SEGON

Una saleta en el piset de l'Albert, al carrer de Lilla, que serveix de sala de rebre, de menjador i d'obrador. Cap luxe, però... alegria i notes artístiques i menestrales a la vegada. Al fons, balcó i porta. A la dreta i a l'esquerra, portes. Un piano. Un paravent. Una taula, cadires. Cert desordre i força pols. Es veu que hi falta una dona de casa. Es cap al tard.

(ALBERT *i* MARIA-CLARA *acaben de dinar, asseguts vora la taula parada.*)

ALBERT.—Has dinat bé?

MARIA.—Ja ho crec! Cogombres, cap de bou, ensiam i caragols.

ALBERT.—(*Somrient.*) Es indigest, tot aquest oli i vinagre.

MARIA.—Per mi, no! Jo, rai!... Sóc capaç de digerir... grava de carretera.

ALBERT.—(*Rient i abraçant-la.*) Doncs, digues que no ets una dona, sinó un estruç!

MARIA.—No ho estranyaria.

ALBERT.—(*Alçant-se.*) Quina hora és? (*Va a la xameneia.*) Vaja, el rellotge ja torna a estar parat! Que no li dónes corda?

MARIA.—No. Ho faig expressament. Vull que es decideixi a anar tot sol. Això porta sort.

CAMILA.—(*Haurà entrat i treu els plats.*) El senyoret encara té temps. Li porto el cafè de seguida.

MARIA.—(*A Camila.*) I la «Chartreuse». (*Camila se'n va.*)

ALBERT.—(*A Maria-Clara.*) Dius que porta sort? I ara! Però, que hi creus, tu, de debò, en aquestes beneiteries?

MARIA.—(*Posturejant.*) No són beneiteries! Són rellotges. Es clar que hi crec! I jo ho he comprovat moltes vegades!... (*Ell riu.*) Te'n burles, veritat?

ALBERT.—No, no, preciosa! El que hi ha, és que no és gaire pràctic, per saber quina hora és, el parar els rellotges. I com que no vull que m'escapi el tren....

MARIA.—Ah! Sí, tens raó! Ja no me'n recordava! Aquest dimoni de tren! Això vol dir que aquesta nit hauré de dormir sola, veritat? Ja em divertiré!

ALBERT.—No; és clar. Ja ho comprenc...

MARIA.—(*Coqueta.*) Tu, el que fas és burlar-te de mi. Com que no m'estimes!

ALBERT.—Jo?... Jo?... Veiam! Torna-ho a dir! (*Ella fuig. Ell li corre al darrera.*)

MARIA.—Sí, sí, ho torno a dir!... Sí... sí!... No m'estimes! No m'estimes! Lleig!

ALBERT.—(*Rient.*) Ara ho veuràs! (*L'atrapa, l'abraça i li fa tres petons.*) Que no t'estimo, dius? Doncs, té, té i té!

MARIA.—(*Forcejant per desfer-se d'ell, i rient.*) Sí, sí; m'estimes! Ja ho veig! (*Separant-se d'ell.*) Es veritat. Però, tornes demà?

ALBERT.—Sí, a les set, mico filós.

MARIA.—Del vespre?... Vint-i-quatre hores fora!... I què els hi tocareu a aquella gent? Es lluny Ruan?

ALBERT.—(*Sempre alegre.*) Tres estacions més amunt del Pol Nord, senyora. Els hi tocarem coses magnífiques, ho sents? Magnífiques! Ah! L'empresa ha tingut una gran idea en triar-me per dirigir l'orquestra! I en Parmén també hi ve. Es un solista meravellós. Ah! Jo et responc de què farem honor als concerts Bertolé, perquè tindrem un exitàs! El d'avui és amb motiu de la inauguració d'una estàtua de Beethoven.

MARIA.—No el conec aquest senyor. (*Amb gran naturalitat.*) Sí, però, amb l'excusa d'en Beethoven, em deixes en dipòsit. Al capdavall, semblarem... tu, el passatger... i jo, la maleta que el passatger distret es descuida sempre en un reconet d'estació.

ALBERT.—I ara!... Quines coses de dir!

MARIA.—(*Gelosa de sobte.*) Es que s'ha acabat, comprens? Es que ja n'estic fins al capdamunt de què facis tants viatges i de què no te m'emportis mai!

ALBERT.—Però, que n'ets de beneita!... D'on surts ara amb això? T'estimo perquè no t'assembles a ningú. I, mira: ja fa tres mesos. Ah! Si tinguéssim més diners!

MARIA.—Més diners?.... Pff! Què se m'endona a mi dels diners!

ALBERT.—Doncs, a mi sí que se m'endona. Potser serà perquè tinc sang menestrala..... que estic aferrat a la terra. Però, filla meva, sense diners no es pot viure. Els petits deures m'horroritzen! Deixa que s'estreni la meva òpera; ja veuràs aleshores! I no sé perquè em sembla que no tardarà gaire a estrenar-se. Serem rics, vida meva! Ens casarem!

MARIA.—(*Arronçant les espatlles.*) Que n'ets de ximple!

ALBERT.—Per què? Sempre em contestes això! Qu no t'agradaria que ens caséssim?

MARIA.—Sí! Es clar que... El que hi ha, és que, a mi, els grans projectes no em diuen res. I el que es prepara amb tanta anticipació...

ALBERT.—I ara!... Es que en la vida tot arriba, quan se vol. La vida, Maria-Clara, es va construint com una casa.

MARIA.—Vols dir?... Doncs, per mi, la vida, és... una pila de dies i dies que van passant i que... fugen... fugen... lluny... lluny... tan relluny... que no es tornen a veure mai més. Adéu; bona nit! De vegades em sembla que en aquestes dues paraules hi ha tota la vida. I els records... nicieses!... I els projectes... bestieses! I, aleshores, què? Doncs, estimar-se... avui... ara... força... tant com puguem... Vols res més bonic? El demés, són trons.

ALBERT.—Doncs bé; jo en tinc de projectes... i de ben formosos. En primer lloc, el de viure sempre plegats... I, en segon lloc, el de casar-me amb tu. (*Maria-Clara fa un gest.*) De casar-me amb tu,

sí. No hi podem viure així, sempre. I perxò et recomano que vagis amb compte en lo que dius, al davant de la gent. Perquè a en Parmén i a la seva senyora els hi he dit que t'havia conegut a casa dels teus pares.

MARIA.—I per què?... Què se n'hi endona, a la gent, d'allà on m'has conegut, ni d'allà on vinc, o d'allà on vaig? Això és cosa nostra, i prou. No ets lliure, tu?

ALBERT.—Sí, filla. Però... ja veuràs, deixa'm fer a mi. Jo treballo per la nostra... per la teva felicitat. No ets feliç?

MARIA.—Sí, sí.

ALBERT.—Com ho dius això? Et falta alguna cosa? No hi estàs bé en aquest piset tan nostre, tan ple de calma i de tranquilitat?

MARIA.—Oh, sí!... Tan ple de calma i tranquilitat!

ALBERT.—Es que... potser t'hi avorreixes?

MARIA.—No!... Però m'hi tens una mica massa segrestada. Perquè, no sóc jo qui se'n va a Ruan tota sola, a fer volar els coloms.

ALBERT.—Els... com?

MARIA.—Sí, home!... A dirigir l'orquestra

ALBERT.—(*Rient.*) Déu nos en guard! No faltaria més que això!

CAMILA.—(*Entrant de pressa, amb una maleta buida.*) Són dos quarts! Vol que li faci la maleta, senyoret?

ALBERT.—Ah! Diable! Sí!... Afanyem-nos!

MARIA.—(*A Camila.*) Espera't, que t'ajudaré. (*Mentre ella se n'ocupa, Albert s'asseu al piano i toca. A Camila.*) No m'agrada això que toca... I a tu, Camila?

CAMILA.—A mi, tampoc.

ALBERT.—(*Secament.*) Doncs, a mi, sí! Es la simfonia de la meva òpera... Planxa! (*Deixa de tocar.*)

MARIA.—(*Corrent cap a ell.*) Oh, pobre Albertet meu!... Perdona'm. Per què no m'ho deies? Jo em pensava que era d'aquell *fulano*... saps? (*Recordant i picant de peus.*) Com rediable es diu?... Aquell ximple... Ah! Sí!... Del senyor Beethoven!... I, és clar, ja veuràs... és allò... comprens? He dit el que sentia.

ALBERT.—No, no; tant se val... No té cap importància.

MARIA.—Que t'has enutjat, maco?

ALBERT.—No, no; i ara!... No tothom la comprèn la música.

MARIA.—Per sort, noi... Perquè hi hauria massa músics. (*Pausa.*) Apa, no facis aquesta carota, i posa't això al coll. (*Ha pres de la xemeneia un cordillet i li penja una medalla.*)

ALBERT.—Què és... això?

MARIA.—Es la medalla de Sant Miquel.

ALBERT.—De Sant Miquel?

MARIA.—(*Cridant.*) Sí; de Sant Miquel! Quan es va en carril és bo portar-la. Així no descarrilareu.

ALBERT.—Valga'm Déu! Dô'm. (*En agafar la medalla, la mira.*) Escolta, Maria-Clara. D'on ho has pres això?

MARIA.—La medalla?

ALBERT.—No; la corda. Es una corda de violí.

MARIA.—Ah! Potser sí que ho és.

ALBERT.—N'hi havien dues. On és l'altra?
CAMILA.—(*Acabant de fer la maleta.*) Ai, senyoret! L'altra corda?... La que era allà? L'he presa jo per lligar el pollastre.
MARIA.—(*Rient.*) Oh, aquesta sí que és bona! Es graciosíssim!... Oh!...
ALBERT.—Es a dir que a tu, això, et fa gràcia, eh?
MARIA.—Més que tristesa.
ALBERT.—Està bé. Està bé. (*Truquen a la porta del pis. «Timbre». De sobte Maria-Clara sembla contrariada.*) Què fa vostè aquí parada? Vagi a obrir!
MARIA.—(*Vivament.*) No; espera't... Ja hi vaig jo... (*Se'n va pel fons i se sent que diu dins :*) Oh! Es en Parmén i la seva senyora! Passin, passin! (*Entra seguida d'en* PARMÉN, *que va amb una capsa de violí a la mà, i la* CARLOTA. *Camila se n'haurà anat.*)
ALBERT.—(*A Parmén.*) Com! Tu? No ens havíem de trobar a l'estació?... (*A Carlota.*) Déu la guard, senyora! Que també ve vostè?
PARMEN.—(*A Albert.*) Noi, ja no marxem... Acabo de rebre aquest telegrama, sense altra explicació que aquesta (*llegint*) : «Inauguració ajornada. Suspenguin viatge.—*Bertolé.*»
ALBERT.—I ara! Doncs, noi : la primera notícia. A mi, ningú m'ha avisat.
PARMEN.—Ja t'aviso jo.
MARIA.—Així... no se'n van?
ALBERT.—(*A Maria-Clara.*) No! Estàs contenta, eh?
MARIA.—(*Contrariada, però dissimulant.*) Sí... sí... molt contenta! Ja ho crec! Però, què farem ara? Perquè suposo que no es voldran quedar aquí a jugar als quatre cantons. I si sortíssim? Podríem anar al cine. Es una idea. Anem-hi? Vols, Albert?
PARMEN.—No pot ser. I el Concert?
ALBERT.—Ah! Vols dir que...?
PARMEN.—Es clar, home! Des del moment que no anem a Ruan, hem d'anar al Concert. No hi ha més remei! M'han encarregat que t'ho digués i que et vingués a buscar. I perxò he portat la Carlota... perquè he pensat que podria fer companyia a la Maria-Clara.
CARLOTA.—(*A Maria-Clara.*) Li semble bé a vostè?
MARIA.—Ja ho crec! Molt bé! Amb molt gust! (*Contrariada, però dissimulant.*) També podríem anar a esperar-los al cafè del costat del Concert... Es una idea! No els hi sembla?
ALBERT.—Sí... però no em sembla gaire feliç aquesta idea.
MARIA.—Per què?
CARLOTA.—Oh! Quedem-se aquí. Estarem tan bé... Es tan bufó aquest piset... Tan íntim... Miri : m'he portat feina. Treballarem, parlarem... i ja veurà el temps que passarà de pressa!
MARIA.—(*De mala gana, però dissimulant.*) Com li sembli!
ALBERT.—I nosaltres, noi, cap a la presó!
PARMEN.—Ja ho pots ben dir, ja! Quan penso que uns artistassos com nosaltres, que portem tantes coses aquí... (*es pega un cop al*

cor) i aquí... (*es pega un cop al cap*), i que la teva òpera s'estrenarà potser abans d'un any...

ALBERT.—Espera que sigui admesa en algun teatre, primer.

PARMEN.—I ho serà, d'admesa. No ho té de ser!... No faltaria més! I pensar que mentre esperem els grans dies de glòria, hem de tocar ximpleses per quatre estúpids!

ALBERT.—Què hi vols fer! S'han de defensar les besses per als nostres colomets! (*Fa una carícia a Maria-Clara.*)

MARIA.—(*Rondinant.*) Està engabiat el teu colomet.

PARMEN.—Sí, queixi's, vostè, ara! Sàpiga que l'Albert és un gran artista; i de la gàbia, Déu n'hi doret! Nosaltres la tinguéssim, veritat, Carlota?

CARLOTA.—Sí; però Déu n'hi doret, també, de la nostra! El que hi ha, és que és més petita. Sobretot, ara, amb el piano.

PARMEN.—(A l'Albert.) Ah, sí; té raó, noi! Tu no en sabies res. Hem comprat un pianàs esplèndid. Quin to! I quina grandària! Ocupa, ell sol, tota la sala.

CARLOTA.—Ell i el tamboret.

MARIA.—I vostès, vinga a rodar-hi al voltant, oi?

PARMEN.—Justos!... Es la nostra diversió! Aquesta tarda, la Carlota hi ha tocat una sèrie...

CARLOTA.—(*Greument.*) Sí... de Schumann.

ALBERT.—(*Amb entusiasme.*) Oh! Schumann!

PARMEN.—(*Amb lirisme.*) Noi, Schumann! Quina melangia té, veritat?

ALBERT.—I quina sinceritat!

CARLOTA.—(*Extasiada.*) I quin amor! Com vibra sota els dits i com se'n puja al cor! Quan toco Schumann, se m'apodera de mi una mena d'èxtasi; em torno boja.

PARMEN.—(*Amb religiositat.*) Fa plorar.

MARIA.—(*Tot de cop, amb gran senzillesa.*) Doncs, a mi, només n'hi ha una de música que em faci plorar: el final de «La Bohème». (*Estupor.*) A vostès, no?

PARMEN.—Sí, sí. A mi també. A mi em té boig el final de «La Bohème»! Anem-hi, Albert? (*A Carlota.*) Espera'ns.

ALBERT.—(*A Maria-Clara.*) Fins ara, reineta! (*Abraçada, petó i a part*:) (I vés amb compte amb el que dius. Sobretot, esment! Reprimeix-te.)

MARIA.—(*A part a l'Albert i còmicament pueril.*) (Oh, és clar!... Sobretot, tingueu compte.) (*Alt i rient.*) Vés, vés, senyor Schumann. (*A Parmén.*) I vostè, passi-ho bé tingui, senyor Beethoven!

PARMEN.—No tant, senyora... no tant!

MARIA.—No li ve d'un pam, home de Déu! No li ve d'un pam! I no miri tan prim, que a mitja edat no hi veurà. (*Albert i Parmén se'n van pel fons. Estranyesa de Carlota en oir la manera de parlar de Maria-Clara.*)

CARLOTA.—Ara ens asseurem aquí com dues senyores de sa casa, i passarem la vetlla que no ens n'adonarem.

MARIA.—Segui, segui. Vostè mateixa... Sense cap compliment. Com si fos a casa seva.

CARLOTA.—Gràcies. Vostè és molt amable i molt simpàtica. Jo brodaré una mica tot parlant. Em farà el favor d'una agulla de brodar?

MARIA.—Oh!... Ja veurà.... Es que no sé si en trobarem per aquí d'això que vostè em demana. (*Cridant.*) Camila! Camila! Que tens agulles de brodar? (*Entra Camila amb un gran quinqué encès, amb pàmpol, que deixa sobre la taula, desparada per ella al seu temps, i en la que hi haurà posat un tapet.*)

CAMILA.—A casa sí que en tinc d'agulles de brodar... Però, aquí... d'on vol que les tregui? Si aquí no hi cus ningú. (*Se'n torna.*)

MARIA.—(*A Carlota.*) Esperi's. En tinc una que la vaig trobar a l'escala abans d'ahir. (*Es detura de sobte.*) Ah, no! No pot ser! No la hi puc donar.

CARLOTA.—Per què?

MARIA.—Perquè tenia la punta girada cap amunt, i com que jo pujava l'escala... Es una agulla que porta sort, i perxò me la guardo. Comprèn?

CARLOTA.—Oh!... Com pot ser que una senyora intel-ligent com vostè, cregui en aquestes coses?

MARIA.—Què hi vol fer si hi crec?... Tant si a vostè com a l'Albert els hi sembla bé com no...

CARLOTA.—Ah! Es a dir que a l'Albert...?

MARIA.—No creu en res, l'Albert. I miri que hi ha coses... com les medalles, les agulles, el sol a través dels arbres, i tantes d'altres... que s'hi ha de creure. L'hi asseguro.

CAMILA.—(*Entrant.*) Tingui: aquí en té una d'agulla. Me l'ha donada la minyona d'aquí sota.

CARLOTA.—Gràcies.

CAMILA.—(*Anant-se'n.*) Es el que jo dic a la senyoreta. N'hi ha d'haver sempre d'agulles en una casa.

MARIA.—(*A Camila.*) Tu el que has de fer és portar la «Chartreuse» de seguida. (*Camila se'n va rondinant.*)

CARLOTA.—Així, vostè, Maria-Clara, no treballa mai?

MARIA.—Jo? Si no sé cosir. (*S'hauran assegut, una a cada banda de taula, i mentre Carlota es posa a brodar, Maria-Clara agafa un joc de cartes, escapsa i tira la sort.*)

CARLOTA.—No n'hi van ensenyar els seus pares?

MARIA.—Els meus pares? He, he! Altra feina tenien! (*Es posa a riure. Camila entra i posa una ampolla de «Chartreuse» sobre la taula i dues copes. Maria-Clara a Camila:*) Què me'n dius d'aquestes bases?

CAMILA.—(*Extasiada.*) Oh! Tot per quatre.

MARIA.—Quatre asos!... Bona sort, eh?

CAMILA.—Burrango! Quatre reis! Protecció d'home. Quina ganga!

MARIA.—Sí, però, mira: quatre sotes. Xafarderies... Res.

CAMILA.—Ha de viure previnguda. (*Mutis.*)

MARIA.—(*Rient.*) La Camila és com jo. Creu en les cartes. Un-dos-

tres-quatre-cinc... A la nit... Visita d'un home bru. (*Comptant més baix.*) Ah, ganga! Tots els tresos! Diners!... Ha, ha, ha! (*Riu.*)

CARLOTA.—(*Brodant.*) Això vol dir que l'òpera de l'Albert s'estrenarà aviat.

MARIA.—Potser sí. (*Indiferent. Continuant amb les cartes.*) Tres sets... Un contratemps. Eh? (*A la Carlota.*) Vol un ditet de «Chartreuse»?

CARLOTA.—No, gràcies. Es dolent això. No en begui.

MARIA.—(*Rient.*) Doncs, filla, el meu pare va viure seixanta anys i no bevia més que això.

CARLOTA.—Sempre hi ha excepcions. De què feia el seu pare?

MARIA.—(*Amb atordiment, distreta amb les cartes.*) Era cotxer de plaça. Ah! Pst! Disputa! Oh, no! Això, no! (*Llença les cartes. S'alça i es passeja avorrida per l'escena. Carlota treballa. Pausa. De cop, Maria-Clara diu :*) Així, a vostè li agrada aquesta vida tranquila? Li agrada cosir, viure tancada, fer cada dia el mateix, sense esperar mai lo imprevist, veritat?

CARLOTA.—Sí, sí; l'hi confesso. I no m'avorreixo. Encara que fos rica, treballaria, m'ocuparia de casa meva. Una neix així. M'agrada tant l'ordre! El meu ideal de sempre, és passar les vetlles sota el llum amb en Parmén, que aviat serà el meu marit.

MARIA.—Es estrany! No ho entenc! Dec tenir un dimoni al cos; però m'avorreixo. I no sé per què. Adoro a l'Albert! Es bo; m'agrada. No ho entenc. Em falta alguna cosa... Com una flor nascuda per ser lliure i que l'han posada en un test... comprèn? En un test!... I és terrible, si una és així! Tot el que a mi m'agrada, desagrada a l'Albert. Es massa seriós i massa formal per mi l'Albert. No sé...

CARLOTA.—Oh, no! Escolti : mai se n'és prou de seriós i de formal. La formalitat i la serietat no exclouen ni la fantasia, ni la bellesa, ni l'alegria. El que hi ha, és que un mateix és qui té de crear-se-la una vida íntima. Perquè, si no, ja se sap : un acaba per avorrir-se.

MARIA.—(*Pensativa.*) Això és el que em passa a mi.

CARLOTA.—I, demés, ara com ara, ni l'Albert, ni en Parmén, ni vostè, ni jo, som rics. Però l'Albert ho serà. Cregui'm. I aleshores, sortirà molt. Tindrà diners, vestits...

MARIA.—Sí; però encara m'avorriré més.

CARLOTA.—Vol dir?

MARIA.—Què se me'n dóna a mi del luxe, de les joies i dels vestits? Miri : quan era petita m'agradava córrer pels carrers sense saber on anava. Cap allà on m'empenyia el vent, que em feia voleiar els cabells. I obria els ulls tant com podia, i ho mirava tot. Doncs, bé; ni aleshores ni ara, m'han fet enveja les dones riques i elegants. No m'hi assemblo jo a aquestes dones. Ser com elles em semblaria còmic, impossible, estúpid! L'altre dia, l'Albert em va portar a l'Opera. Vuit dies abans ja no hi veia d'alegria per poder-me donar aquest gust tan nou per mi. Em parlava de la sala, dels cantants... Fins em va fer fer un vestit nou. Vàrem

anar-hi. Doncs, bé : una desil-lusió. Vaig sentir una mena de malestar, de tristesa... Com si em trobés sola entremig de tota aquella gent que no m'interessava i que era tan lluny de mi. Què hi vol fer? Sóc una salvatge! Miri : aquí, al carrer de Lilla, no sé què ho fa, però m'hi enyoro.

CARLOTA.—Es estrany! On va néixer vostè?

MARIA.—(*Amb entusiasme sobtat.*) A Montmartre! Hi ha estat?

CARLOTA.—Poc.

MARIA.—Ah! Així no pot saber el que és Montmartre; és espatarrant. Es l'animació, el moviment, la vida, la muntanya... L'Albert no m'hi vol portar mai. Tantes amigues que hi tinc! I em prohibeix anar-les a veure. Ha vist?

CARLOTA.—Bé; deixi fer. Tot s'arreglarà.

MARIA.—Sí; però, perxò em veig obligada a visitar-les d'amagatotis. Perquè, aquest vespre mateix... (*Sona a dins el timbre de la porta del carrer.*) Són elles!

CARLOTA.—Qui?

MARIA.—Ja veurà. Com que em pensava estar sola, he dit a dues amigues que em vinguessin a veure. Com que no sabia que tindria el gust de... en fi, de què vostè fos aquí... Però, no hi fa res. Si li té de saber greu... els hi vaig a dir que...

CARLOTA.—I ara! Al contrari! M'alegraré molt de conèiexr-les des del moment que són amigues de vostè. (*Soroll de veus del fons.*)

CAMILA.—(*Traient el cap pel fons.*) Senyoreta són les amigues... que... sap?...

CARLOTA.—(*Intervenint amb gran amabilitat.*) Faci-les entrar de seguida; cuiti. (*Entren de seguida, vestides de manera molt llampant i pintades,* SIMONA *i* SUSANNA.)

SUSANNA.—Hola, fill meu! Com va això?

MARIA.—(*Contenta.*) Hola, Susanna!

SIMONA.—Hola, noia! Hem fet tard, oi? En té la culpa aquell ximple de Royal, que ens ha entretingut.

SUSANNA.—Però, i que en feia de temps! No se't veu mai. Hi ha moltes queixes! Oh! Tinc més coses per explicar-te!

SIMONA.—I jo! A Montmartre només es parla de tu... des de que te'n vas anar. Ja se sap. (*Contrariada, Carlota, es retira a un recó, com si es volgués fondre.*)

MARIA.—Oh! I que n'estic de contenta de veure-us a totes dues!

SUSANNA.—(*Adonant-se de Carlota.*) Però, filla; tens visites. No ho sabíem. Potser et destorbem...

MARIA.—No, no! I ara!... Vaig a fer les presentacions. (*A Carlota, amb una visible preocupació de quedar bé.*) Vostè ja em dispensarà, veritat? Però, feia tant temps que no les havia vist! (*Cerimoniosa.*) La senyora Carlota Parmén, la... amiga d'un amic del meu amic... que ha vingut a fer-me companyia. La senyora Susanna Latrux, una íntima amiga meva. I la senyoreta Simona... Del seu nom de casa no me'n recordo.

SIMONA.—Tant se val... En dient la dona del Gran-Alfred, hem acabat. Ja veuràs com tothom em coneix. (*Carlota es posa seriosa.*

Moviment de violència. Pausa. Maria-Clara fa signes a Simona.)

MARIA.—Però... seieu..., seieu! Que voleu créixer?

CARLOTA.—(*A Maria-Clara.*) Amb el seu permís, seguiré brodant.

MARIA.—Sí, sí. Vostè mateixa. Faci, faci; no faltaria més. (*S'asseuen totes. Pausa.*)

SUSANNA.—Vaja, vaja.

MARIA.—I doncs, com va això?

SUSANNA.—Mira: per ara, tirant.

SIMONA.—(*A Maria-Clara.*) I tu?

MARIA.—Jo, també tirant. (*Pausa.*)

SUSANNA.—(*A Carlota, tot de sobte.*) I vostè, senyora, també va tirant?

CARLOTA.—(*Aguantant-se el riure.*) Per ara, sí, senyora; gràcies.

SIMONA.—Menys mal.

SUSANNA.—Doncs jo tinc rodaments de cap, migranyes, i sempre veig llumenetes. No sé què ho deu fer.

SIMONA.—Que vas massa cansada... vet-ho aquí.

CARLOTA.—Potser té novetats... Un menut en perspectiva, no? (*Amb tota la bona intenció.*)

SUSANNA.—(*Alarmada.*) Vol fer el favor de callar? I ara!... Això ni en broma, senyora! Per qui m'ha pres?

SIMONA.—(*Rient.*) Mala cosa li ha dit.

CARLOTA.—I ara! Perxò es posa així? Jo bé en tinc un de menut, ... i ben macó!

MARIA.—Ah, sí? No ho sabia. Quina edat té?

CARLOTA.—(*Orgullosa.*) Dos anys.

SIMONA.—(*Compadint-la.*) Una imprudència, veritat?

CARLOTA.—No, senyora, no! (*Molestada, abaixa el cap i segueix treballant.*)

SIMONA.—Aquesta sí que és bona! (*No comprenent l'actitud de la Carlota. Instintivament, Susanna, Simona i Maria-Clara formen un grup.*)

SUSANNA.—(*A Maria-Clara.*) Es a dir, doncs, que has desertat? Ja no et veurem mai més per lla dalt? Oh!... Que et penses que se t'hi troba poc a faltar? Tinc una pila d'encàrrecs per tu. He vist l'Eduard.

SIMONA.—Crec que està amb la Grossa-Irma.

MARIA.—No.

SIMONA.—Si m'ho va dir l'Eva-Adam.

SUSANNA.—Oh! I a propòsit de l'Eva-Adam. Quina peça! Se'n conten més de verdes que de madures d'aquesta.

SIMONA.—(*A Susanna.*) Deixa'm acabar amb lo de la Grossa-Irma. Ja l'hi explicaràs després lo de l'Eva-Adam.

MARIA.—(*Amb expansió.*) Oh, i que em diverteixo! I que n'estic de contenta de veure-us! (*Carlota, en veure que prescindeixen d'ella, es dóna compte de qui són totes tres, i per no haver-les d'oir, s'alça poc a poc i va a asseure's al piano. Toca baix, per ella.*)

SUSANNA.—Sí, sí; deixa'm explicar lo de l'Eva-Adam. Diuen que havia sigut mestra...

MARIA.—Mestra? De què?
SUSANNA.—De... piano!... I diu que poc se'n va faltar que no l'agafessin, perquè les senyoretes deien que es passava l'hora de la lliçó fent-les-hi petons.
SIMONA.—Oh! (*Rient.*)
MARIA.—De debò, no m'estranya. L'Eva-Adam és una noia molt intel·ligent... però, això, a mi, em repugna; em posa neurastènica.
SUSANNA.—(*Encisada per la paraula.*) Com has dit?
MARIA.—Neu-ras-tè-ni-ca. Una malaltia que m'ha dit l'Albert que hi ha, i que m'agafa de tant en tant. Quan es té, es veu tot negre; no es troba gust en res. I cada vegada que em diuen una cosa que em contraria, que no és del meu gust o que no comprenc, m'enerva; em posa malalta, i, per tant, neurastènica.
SUSANNA.—Ja! Nosaltres no hi patirem mai d'aquest mal! Oi, Simona?
SIMONA.—Em sembla que no, Susanna. (*En aquest moment Carlota toca al piano l'al·legro d'una obra de Beethoven.*)
SUSANNA.—Ah, salau! Un pas de can-can!
SIMONA.—Es nou aquest! No l'havia sentit mai. Som-hi, Susanna? (*S'alcen ella i Susanna i puntegen un pas de can-can. Carlota deixa de tocar.*)
SUSANNA.—Continuï, continuï, senyora. Miri que va molt bé.
CARLOTA.—(*Molestada.*) No, no. Es impossible! No s'ha fet per ballar el «Cake-walk» aquesta música!
SUSANNA.—I ara! Què s'empatolla, ara, vostè? D'on surt amb el «Cake-walk»? Es veu que no hi entén res en ballarugues. Oh!...
CARLOTA.—Sigui el ball que es vulgui, no té de servir per això la música de Beethoven. I si es pensen que haig de seguir tocant, s'equivoquen de mig a mig.
SUSANNA.—Qui parla d'equivocacions? Pitjor vostè, que ha pres un can-can per un «Cake-walk»! No sé pas qui és més burra! Però, filla meva, cadascú és entès en la seva especialitat. Es veu que vostè també pateix del mal d'aquesta. (*Senyalant a Maria-Clara.*) I que també està neu-ras-tè-ni-ca.
CARLOTA.—(*Amb fredor.*) No discutim més. Vol fer el favor, senyora? Seria inútil. Ni ens entendríem, ni la convenceria! Tornaré a brodar... i aquí no ha passat res.
SUSANNA.—(*Amb ironia.*) Moltes gràcies, senyora, per la seva... amabilitat.
CARLOTA.—La música endolceix els costums. Ho veuen?
SUSANNA.—(*Amb ironia.*) Sí; ens hem quedat totes ensucrades.
MARIA.—(*Des del fons.*) Vaja, ja n'hi ha prou, Susanna! Parlem d'una altra cosa. Prou parlar de música!
SUSANNA.—(*Melosa, però amb mala intenció.*) Però, per què?... Veritat, Simona? Si a la senyora li agrada parlar de la música, per què no n'hem de fer conversa? Això sense comptar que la música fa tornar més maca... i dóna un cert gust per vestirse. (*Senyalant el vestit senzill i sense pretensions de Carlota.*)

SIMONA.—(*Lo Mateix.*) Oh, i tal!... I quan no, dóna un menut, veritat, senyora? (*Carlota s'alça emocionada, quasi plorant.*)

CARLOTA.—Oh!...

MARIA.—(*Enutjada de debò.*) Prou, noies, prou! Sou, demés de dolentes, estúpides! (*A Carlota.*) Perdoni per tot el que li han dit, senyora. Jo no hi tinc cap culpa; l'hi prometo.

CARLOTA.—Deixi-les! Deixi-les estar! La culpa és meva d'haver-me posat nerviosa fins aquest punt... Miraré de dominar-me.

SUSANNA.—(*Rient.*) Sí, sí! Es veu que és molt delicada de l'os de la música, vostè. (*A Carlota.*)

SIMONA.—Ha, ha!

MARIA.—(*Amb gran sinceritat.*) No, Carlota; no es torni a asseure. No és el seu lloc aquí entre nosaltres. I jo no havia d'haver-la exposada a sentir certes coses. Vagi-se'n, cregui'm! Què li he dit jo abans d'arribar elles? No en dubti pas un moment. Vostè val més que nosaltres. Ah! Si jo pogués assemblar-m'hi a vostè! Algunes vegades ho provo... però no puc. Em conec... No puc!... Me'n dono compte. Tingui. Aquí té el barret. Vagi-se'n. I perdoni... tant a mi com a elles.

CARLOTA.—(*Que s'ha posat el barret.*) No, no; Maria-Clara, no. Sóc jo qui té la culpa de tot. Però, ja que vostè ho vol, me'n vaig... i ho dono tot per oblidat. L'hi asseguro.

MARIA.—Gràcies! Ara, sobretot, no en digui res a l'Albert. (*Carlota se'n va. A Susanna i Simona.*) Si que m'heu fet quedar bé!... Quina bestiesa! Tanmateix, hauríeu pogut tenir una mica més de modals. Sobretot amb gent que no s'hi té franquesa. Vaja: no en sabeu de viure. No sereu mai res.

SUSANNA.—Només falta que et donguis de menys de fer-te amb nosaltres. Filla... com te tornes! No et coneixem!

MARIA.—Sóc la mateixa de sempre, per desgràcia!

SIMONA.—Deixa-la estar! Ella rai que és feliç! Totes li ponen.

MARIA.—Això, sí: molt feliç sóc.

SUSANNA.—Si que t'acontentes amb poca cosa; perquè, filla meva, jo si fos de tu...

MARIA.—Què faries?

SUSANNA.—Ben al revés del que tu fas, faria, vet-ho aquí! (*Seriosament.*) Vaja; tu ja m'entens, veritat? No és pas la primera vegada que te'n parlo. Ja saps que només has de fer un gest... i... oi, Simona?

SIMONA.—Oh, i tal! I que en tindries de diners.

MARIA.—Vaja; us veig venir d'una hora lluny. Si sabéssiu el que em repugneu, no me'n parlaríeu més d'això.

SUSANNA.—I que n'ets de ximple! Escolta, Maria-Clara. En Logers et vol de totes passades. Diu que demanis el que vulguis. Tu ja te'n recordes, veritat?, d'aquella nit al «Moulin-Rouge»? De la nit que te'n vas anar amb l'Albert per no tornar-hi. Estava boig per tu, aquella nit, en Logers. I després m'ha preguntat per tu, potser més de vint vegades.

MARIA.—Digues-li que, per lo que ell vol, sóc massa jove, encara. Que hi ha més dies que llonganisses.
SIMONA.—Però, que no la sents, Susanna? (*A Maria-Clara.*) I el pervenir?
MARIA.—El pervenir? No el conec! L'has vist tu alguna vegada? Presenta-me'l!
SUSANNA.—Sempre que vulguis, te'l presentaré, ximpleta! Es espatarrant! Automòbil, hotelet, joies, diners. Cor que vols, cor que desitges! Digues que sí, i seràs la dona més complaguda de París.
MARIA.—(*En broma.*) Doncs, filla, no sé pas què espero per decidir-me.
SUSANNA.—(*Seriosa.*) Això és el que jo et pregunto.
MARIA.—Què espero? Doncs, espero ser vella, lletja, encartronada, no tenir cor, sentits, ni res. Aleshores aniré a trobar en Logers. Quant més m'haurà esperat, més m'estimarà. I jo li diré: «Aquí em té; si és servit! He gaudit de la vida tant com he pogut. He tingut amants joves i pobres, als que he adorat. I com que ara ja no em volen, perquè els bells temps de la meva joventut ja han passat... aquí em té... si és servit!» I en Logers em cobrirà de milions!... No em mireu així, filles meves! No n'hi ha per tant! Al capdavall us estic contant un conte.
SUSANNA.—(*Ofesa.*) Està bé! Està bé! Tu mateixa! Fes el que més et convingui. Però mira que jo et conec potser molt més del que tu et penses. Aquí, tu t'hi avorreixes.
MARIA.—(*Ferida.*) Eh?
SUSANNA.—(*Ràpidament.*) Mortalment! Només hi ha que veure't. T'hi fas vella aquí al carrer de Lilla!
MARIA.—Eh?
SIMONA.—Jo no gosava a dir-ho.
SUSANNA.—Doncs jo sí que goso. I perxò em fas dir el que no voldria dir-te. Tinc interès en què t'escoltis en Logers; perquè quan tu tinguis dos milions cada any, jo tindré per viure. I ho dic perquè et conec. I la Simona també tindrà per viure. I una pila d'altres, també. I així ens en podrem estar de fer certes coses que et repugnen. Però, també et dic que aquí t'hi enyores.
SIMONA.—I la prova és que sempre ens vols tornar a veure.
SUSANNA.—Això! Perquè si fossis tan sortosa i estiguessis tan enamorada, no en tindries cap necessitat de veure'ns a nosaltres.
MARIA.—(*De sobte, molt seriosa.*) Es veritat. No dic que no. Passo dies terribles... en els quals les hores sembla que tinguin deu anys! Però, perxò, l'Albert és l'Albert... i, demés, l'estimo!... I, demés, com que no es pot tenir tot en aquest món... això durarà el que durarà!... (*Es detura. Se sent soroll en el fons. Entren Albert i Parmén.*)
ALBERT.—(*Molt fred i molt sec en veure a la Simona i a la Susanna.*) Eh? Com? Què significa això?
PARMEN.—On és la Carlota?
MARIA.—Se n'ha anat.
ALBERT.—Per què?

MARIA.—No sé... S'ha queixat de migranya. Potser s'avorria.
PARMEN.—Ah! (*A Albert.*) Així, noi, me'n vaig a casa. Com que la Carlota ja hi deu ser... no hi tinc res que fer aquí.
ALBERT.—(*A Parmén.*) A reveure, doncs. I dispensa'm, saps?... perquè em sembla que ho endevinaria el per què la Carlota s'ha vist obligada a anar-se'n. (*Es mira a les dues dones forasteres.*)
PARMEN.—I ara, home!... Vols callar! No ens coneixem pas d'ahir! No faltaria més! (*Se'n va.*)
MARIA.—No és pas gaire ben educat. També hauria pogut dir bona nit.
ALBERT.—Es que no se'n deu haver anat gaire content, i amb raó! I el mateix em passa a mi. Amb això, estem iguals.
SUSANNA.—Escolta, Maria-Clara: nosaltres ens n'anirem.
ALBERT.—Sí; és lo millor que poden fer. Creguin-me que els hi agraïré molt.
SIMONA.—(*Furiosa.*) Ja ens n'anem, ja!... Però, fill meu, es veu que és home de pocs amics, vostè!
SUSANNA.—(*Idem.*) Quin tipus! El que és jo, em sembla que aviat l'engegaria a passeig! Anem, Simona! (*A Maria-Clara.*) Adéu, noia! Ja ens tornarem a veure. I no te'n desfacis d'aquest coco, filla.
ALBERT.—(*Sense poder-se dominar.*) Efectivament, no s'ha fet per les dentadures postisses de vostès, aquest coco, bruixes!
SUSANNA.—Que no el sents? Ens ha dit bruixes!
SIMONA.—I esdentegades!
SUSANNA.—Pitjor ell, que encara no li ha sortit el queixal del seny!
SIMONA.—Guaita'l! Quina llei de músic! (*Se'n van Susanna i Simona pel fons.*)
ALBERT.—Realment, és magnífic tot això!
MARIA.—Però, com és que has tornat tan aviat?
ALBERT.—Que potser et sap greu? He tornat perquè no ens necessitaven al Concert. Com que havíem d'anar a Ruan... I amb tot i el viatge suspès, s'ho han combinat prescindint de nosaltres.
MARIA.—M'havies d'haver avisat.
ALBERT.—Sí, ja ho veig! El que no comprenc, és la gosadia d'aquestes dones... permetent-se el venir a casa meva.
MARIA.—A casa nostra! Jo els hi havia escrit que vinguessin.
ALBERT.—I per què?
MARIA.—Per veure-les. Em sembla que quan et vaig conèixer, no era muda ni sorda. Vull dir, que tenia amigues. Tu no ho vols entendre això, veritat? Doncs, mira: si arribes a tardar una mica més, em trobes fora. Havia de sortir amb elles aquesta nit.
ALBERT.—Oh! Oh! Això ja és massa!
MARIA.—No sé per què! T'enfiles sense motiu. Quin mal hi ha en tot això?
ALBERT.—Però, que no ho comprens, Maria-Clara, que jo, decentment, no ho puc permetre que t'hi facis amb semblants dones? Que no saps qui són? Que no saps que fan el... el...?

MARIA.—El foier?... El *promenoir* del «Moulin-Rouge»? Cadascú fa el que pot, fill meu, en aquesta vida.
ALBERT.—Es que no es tracta d'elles, sinó de tu... Per què la freqüentes aquesta mena de gent, eh?
MARIA.—Perquè és la meva. La del meu braç.
ALBERT.—La del teu passat, voldràs dir. Passat que es té d'esborrar quant més aviat millor.
MARIA.—No s'esborra res en aquest món! I prou n'hi ha d'aquest color. Al capdavall ja em coneixies abans d'entendre't amb mi. No sé de què et queixes! T'estimo. No t'enganyo. Vols fer-me canviar de caràcter? Això no és possible! Un om no pot donar peres. Ara, si sempre m'has d'estar reptant, si et fa vergonya l'haver-te enamorat de mi, diga-ho clar.
ALBERT.—No! Això, no. Maria-Clara! Sóc un home que sap el que fa i el que vol. Entre la teva conducta i la meva, hi ha força diferència. Jo no renego del que tu has sigut, però tampoc en faig ostentació. Tu, al revés. Sembla que t'hi complaus en fer gala del que no ets. I això, francament, em fa pena. Molta pena.
MARIA.—Però la culpa no és meva. Hi ha un malentès entre nosaltres. Es que no m'estimes?
ALBERT.—Com pots dir-ho això, Maria-Clara?
MARIA.—Puc dir-ho perquè no sóc la que tu estimes; sinó una altra que t'imagines, que t'inventes... i a la que jo no m'assemblo de res. Perquè jo sóc una salvatge. Perquè els meus pares, no els que em van posar al món, sinó els altres, els que vivien en els temps que encara no hi havien carrils; anaven pel món a la bona de Déu, en un carro, i caminaven sempre per unes carreteres que no s'acabaven mai. I un dia van arribar a Montmartre... Els hi va agradar tant el lloc, que s'hi varen quedar. Després, tota la meva família va viure en les cases escampades al voltant... però, jo, sentint córrer en les venes l'amor de la llibertat, vaig ser, sóc i seré la bohèmia de la Plaça Blanca, la filla de Montmartre. Ja ho veus. Només de parlar-ne, ja sembla que em torno boja! Però, per què plores?
ALBERT.—(*Plorant.*) Perquè em fas pena! Molta pena! Perquè, quan et sento així, el cor se'm detura, deixa de batre, com si el més formós dels meus somnis daurats estés a punt de fondre's!... Oh! El viure plegats tots dos, senzillament, regularment, com tothom!
MARIA.—Es que el ser com tothom, m'avorreix!
ALBERT.—Oh, Maria-Clara! I jo que encara a en Parmén, no fa gaire, li parlava dels meus projectes... de tu... i li deia... saps?, allò que sempre et fa riure: que vull casar-me amb tu!
MARIA.—Beneit! Es a dir que ets incorregible? Casar-te amb mi? I ara! No te'l deixaré pas fer mai aquest disbarat! T'estimo massa! Què en faries de mi més tard... quan ens haguéssim cansat l'un de l'altre... eh?
ALBERT.—Així, tu creus que arribarà un dia en que ens...? Ah! No! Jo no ho admeto això!

MARIA.—Calla i fes-me un petó. (*S'abracen i besen.*) Beneit! Més que beneit!

ALBERT.—(*Amb amor i tristesa.*) Sí; beneit, més que beneit sóc! Tens raó. (*Se sent dintre un cop de timbre frenètic. Es sorprenen. Es separen.*)

ALBERT.—Oh! Qui deu ser?

MARIA.—La Camila és fora.

ALBERT.—No obrim.

MARIA.—Sí, home, sí! Així et distreuràs. I, demés, que les cartes m'han dit que avui tindríem una gran alegria. Potser és l'alegria que truca. (*Va corrents a obrir. Se sent parlar a dintre a Maria-Clara.*) Oh! I ara! Això sí que és una sorpresa! Com està?

ALBERT.—Qui és? (*Entren pel fons Maria-Clara, precedida d'en* TAVERNIER.)

TAVERNIER.—El diable!

ALBERT.—Vostè? M'ha fet por! Miri: tremolo!

TAVERNIER.—Fill meu! Es el meu ofici fer por a tot arreu allà on vaig.

MARIA.—Tant el temen?

TAVERNIER.—I amb raó, perquè mossego.

ALBERT.—Deixa'l dir. No és veritat. El que és amb mi, sempre ha sigut molt bo.

TAVERNIER.—Oh! Es que tu no ets un home encara: Ets un xaval. Jo només ataco als que ja han posat el queixal del seny.

MARIA.—(*Rient.*) Ha, ha, ha!

ALBERT.—Vostè també? Oh!...

TAVERNIER.—Silenci i escolta'm. Mira'm bé. Aquí on em veus, sóc l'alegria.

MARIA.—Eh?

TAVERNIER.—Sí, l'alegria, la fortuna, la glòria, els enemics que et neixen tot de cop... generació espontània. Sóc un gran cartell que camina sol i que amb grans lletres diu: «Estrena».

ALBERT.—Eh?

TAVERNIER.—Fes un bot i arriba fins al cel, imbècil! La teva òpera s'estrenarà aviat.

ALBERT.—(*Com boig.*) No... Tavernier! Es veritat? No és una broma?

TAVERNIER.—Una broma? I ara! Per qui m'has pres!

MARIA.—(*Saltant com una cabra i picant de mans.*) Oh! Ja ho deien les cartes! Quatre asos i el nou!... Si no podia ser més clar!... Ai, que bé! I que ens divertirem!

TAVERNIER.—Molt bé, petita; així, així! (*A Albert.*) Doncs, bé; ja veuràs. Dinava aquest vespre amb els empresaris del Teatre Líric, i he començat a punxar-los perquè no estrenaven res d'empenta. «Calli—m'han contestat;—la setmana entrant comencem a assajar l'òpera de l'Albert Marechal.» Crec que ho han decidit avui. Has tingut sort, noi! Estrenes, perquè no saben què fer, però tant se val; la qüestió és estrenar. Estigues tranquil. Conec la partitura. Es admirable! Potser una mica massa... i això és el

que m'alarma. Però no hi fa res... Demés dels crítics, hi ha el públic. (*Maria-Clara s'ha posat a ballar tota sola un vals de moda. Ella mateixa canta.*)

ALBERT.—Vaja, Maria-Clara; per l'amor de Déu!

TAVERNIER.—I ara! Deixa-la estar! Si està en la nota justa! Expressa l'alegria que sent de la manera més senzilla i adequada. I un músic com tu, no ho té d'estranyar que s'interpreti l'alegria ballant el vals. I, apa, petita, que jo també hi vull ser! (*L'agafa pel cos i es posa a ballar amb ella.*)

ALBERT.—Vaja; es veu que sóc jo el més vell. Però, Mare de Déu! Encara no me'n sé avenir! Quina sort!

TAVERNIER.—(*Parant de ballar.*) Veritat? Jo he tingut una alegria... I així que he pres cafè, m'he ficat en un taxi... i plam! cap al concert Bertolé.

ALBERT.—Ja no m'hi veuran més per allà.

TAVERNIER.—Ja m'ho penso. Però, no hi eres. Em torno a ficar en el taxi... i plam! cap aquí. El taxi m'espera a baix.

ALBERT.—Ja se'n vol anar, tan aviat?

TAVERNIER.—Sí, vull arribar-me al diari amb un salt. Demà publico una caricatura que farà sang... Et dic que farà sang. I després, cap amunt... a passar la nit a Montmartre... com sempre... Ja sabeu que sóc noctàmbul. I aquesta vegada compto amb vosaltres, eh? Hem de celebrar el gran fet amb una xefla que duri fins la matinada. Fins a l'alba... grisa i pàl-lida. (*Recitant.*) No... no és alosa... és el drapaire que passa i s'emporta la nit a dins del sac... No ens n'anirem a dormir fins que sigui de dia. Apa, fills meus! En marxa!

MARIA.—(*Boja d'alegria.*) Ah, Tavernier! Vostè sí que és un tipus espatarrant!... Sí, sí... espatarrant!... No retiro la paraula! Per amant, li confesso que no m'agradaria; ara, per amic, amb tota l'ànima!

TAVERNIER.—Gràcies, i el mateix et dic. Per estimada no m'agradaries, noia. Ara, per amiga, la ideal; ni feta expressa!

MARIA.—Oi, que sí? Quin parell de caps verds tots dos! (*Salta, balla, tomba una cadira. Tavernier toca furiosament el piano. Se senten cops de bastó a sota el pis. Són els veïns de baix que es queixen.*)

ALBERT.—No feu tan soroll. Sentiu? Els veïns del pis de sota es queixen.

TAVERNIER.—(*Sarcàstic.*) Això és la vida! Així que un és feliç ja molesta als veïns! (*A l'Albert.*) Però, què tens? Per què fas aquesta cara? Que potser no estàs content?

MARIA.—Es que jo l'he fet enutjar abans de venir vostè. Ens hem barallat, i perxò fa el bot.

TAVERNIER.—Ah! Per què no ho dèieu? Apa, jo començo a baixar. Feu les paus de seguida. Un petonet i una abraçada... però sense entretenir-s'hi massa. Ho sentiu? Penseu que aquesta nit, entre el xampany i els tzigans, tot serà blau. I com que anirem a veure si el «Moulin» és sempre vermell, i passarem la nit en blanc...

vet aquí que ja tenim la bandera francesa. (*Se'n va pel fons. L'Albert està immòbil en un recó, amb el cap baix, fent el bot, però pensatiu, pensatiu sobretot. Maria-Clara se'l mira, riu, travessa l'escena corrent i l'abraça.*)

MARIA.—Apa. Anem-hi, maco?

ALBERT.—No.

MARIA.—(*Somrient encara.*) No siguis beneit! Vina!

ALBERT.—No.

MARIA.—Per què?

ALBERT.—Perquè no vull.

MARIA.—Jo t'ho demano.

ALBERT.—No!... Després del que acaba de passar... ara mateix...

MARIA.—Després del que acaba de passar... fa un segle, deus voler dir... Mira que aviat s'estrenarà la teva òpera. Apa, vina!

ALBERT.—Precisament perquè la meva òpera s'estrenarà aviat no vull anar-hi. Tu no m'estimes!

MARIA.—Oh!... Però si t'adoro! Bé prou que ho saps. Beneit, més que beneit!

ALBERT.—Doncs, si m'estimes, quedem-nos aquí... a casa nostra.

TAVERNIER.—(*Dins.*) Què hem de fer? Que no veniu?

MARIA.—(*Contestant-li cridant.*) Sí, sí; esperi's un moment. M'estic posant el barret. (*Ho fa. A l'Albert.*) Apa, cuita! Decideix-te. No et pots pas pensar el desig que tinc aquest vespre... de... Serà l'última vegada que hi aniré. T'ho prometo.

ALBERT.—Maria-Clara, si tinguessis un altre caràcter... si fossis una altra dona... hi aniríem. No tindria cap importància. Però, tractant-se de tu, és impossible. Així que sents pronunciar el nom de Montmartre, sembles posseïda d'una fúria estranya. Els ulls et brillen... Et tremolen les mans... No, no! Ja he cedit massa vegades. No acabaríem mai.

MARIA.—(*Nerviosa.*) En Tavernier ens espera. (*Agitada.*) Té, els guants... l'abric... Dóna'm aquest gust. Vina. Es la fatalitat. Sembla que aquesta nit tot es conjuri per empènyer-m'hi.

ALBERT.—(*Amb energia.*) Acabem! Es inútil! Jo no t'hi portaré a Montmartre! Aquell ambient és perniciós per a tu. La meva òpera s'estrenarà aviat. Es l'èxit que s'acosta. Qui sap si la fortuna i el canvi de posició social! Perxò vull que la meva dona sigui una dona honrada.

MARIA.—(*Encabritant-se.*) Ho sóc una dona honrada! Quin mal faig volent-me divertir una mica? Si a mi això em dóna la vida! En Tavernier no és pas cap mal home, i, en canvi, no sap viure sense Montmartre.

TAVERNIER.—(*Dintre, impacient.*) Apa, nois, que es fa tard!

MARIA.—(*Contestant cridant.*) Ja baixo! (*Febrosa.*) Albert, t'ho prego. Vina. Mira que m'estic posant nerviosa. Mira que faré un disbarat. Mira que me n'aniré sense tu...

ALBERT.—(*Ferm com una roca.*) Maria-Clara, pensa-t'hi bé... Sento néixer una força extraordinària dintre meu. T'estimo, potser més que mai... però estic decidit. Es aquest un moment terrible, so-

lem-ne, decisiu per a la sort del nostre amor. I si em desobeïsis...

MARIA.—(*Amb una mena de ràbia nerviosa i una mena de sanglot.*) Oh!... Mira que m'estic tornant boja!... (*S'abraça amb ell suplicant.*) Ho sento! Es més fort que jo!... No hi puc deixar d'anar... Vull ser lliure! Apa, vina, vina a divertir-te, a ubriagar-te de brogit, de rialles, d'alegria... Es la vida. Es la joventut. Deixem la formalitat per a la vellesa. Vina amb mi allà dalt, Albert! Vina amb mi a Montmartre!

ALBERT.—No; Montmartre, per a mi, és l'enemic. Es tot el que jo detesto. Es el teu passat. Es la gent que tu has conegut... Les amigues com la Susanna i la Simona. Es la mort del nostre amor!

MARIA.—(*Quasi brutalment.*) No! Montmartre és allà on jo vull anar aquesta nit... i res més.

TAVERNIER.—(*Impacient.*) Veniu o no veniu? (*Ella mira a l'Albert, que no es mou.*)

MARIA.—(*Cridant.*) Sí! Adéu, Albert... Vols venir? T'ho demano per última vegada! Sí o no?

ALBERT.—No! (*Ella fuig corrents pel fons, tancant la porta amb violència. Albert es deixa caure en un silló i plora.*)

TELÓ

ACTE TERCER

Un gran hall; una mena de saló en una vil-la molt luxosa a Ostende. Porta gran, al fons dreta. Porta gran, al fons esquerre, que dóna al jardí. Porta a la lateral dreta. Xemeneia en el mateix cantó. Mobles i aparells d'il-luminació sumptuosos i riquíssims. Llums encesos. Es de nit. Per la gran porta del fons esquerre es veu la mar, i se sent la música dels tzigans que toquen al jardí. Es a l'istiu.

En alçar-se el teló no hi ha ningú en escena. S'obre la porta del fons i es veu un esplèndid menjador, en el qual hi acaben de dinar. Soroll de vaixelles de plata. Veus. Una dona, sumptuosament vestida de *soirée* i escotada, entra, venint del menjador. La porta del fons es tanca. Es la MARIA-CLARA.

MARIA.—Vaja; ja n'hi ha prou! N'estic fins al capdamunt! No sé per què així que obro la boca, tots s'han de posar a riure. Ah, no! Això es té d'acabar! (*La porta del fons s'obre, donant pas a* SUSANNA, *la qual va també molt ben ornada de* soirée, *encara que no tan esplèndidament com Maria-Clara.*)

SUSANNA.—(*A Maria-Clara.*) Ja hi tornem?

MARIA.—(*Nerviosa.*) Tu el que has de fer és callar!

SUSANNA.—Però, per què et poses així? Com és que estàs tan nerviosa?

MARIA.—Perquè entre tots plegats em maregeu! Perquè estic cansada d'ésser la joguina de tots! Així que dic una cosa, o faig alguna observació, tots es posen a riure. En Logers fa uns piocs com un gall d'indi. La Montinat es mossega els llavis pintats. La Liliana escataina com una gallina boja, i en Sant-Sergi fa uns gestos com un esperitat. Et dic que em maregen i que ja en començo a tenir prou i massa!

SUSANNA.—Pst!... Pst!... No cridis... No ho fan amb mala intenció. Es que els hi fas gràcia.

MARIA.—Es que no sóc cap pallasso, jo; m'entens? I al Casino no hi aniré; que s'ho treguin del cap. Ves què se me'n dóna a mi de cridar l'atenció d'Ostende! Per lo que m'agrada aquesta terrota!

SUSANNA.—(*Sentenciosa.*) Quan s'és rica, totes les terres són precioses, filla meva. El que hi ha, és que cada dia et tornes més estranya.

MARIA.—Ara te n'adones?

SUSANNA.—Es que d'un quant temps ençà em semblava que havies

canviat, i vaig pensar : «Gràcies a Déu ; per fi viurem tranquiles ! Ja era hora !» Però, és que, per ventura, no has de canviar mai ? Fes com jo, que he canviat com una mitja ; m'he tornat reposada, formal, entenimentada... i visc com el peix a l'aigua.

MARIA.—Oh ! Tu, tu... Es que tu ets una ambiciosa. I com que has acceptat aquest ofici...

SUSANNA.—Ep noia ! A poc a poc ! Tot el que faig és per abnegació... per altruisme.

MARIA.—Jo t'ho anava a dir. (*La porta del fons s'obre. Apareix* LOGERS. *No entra. Crida des del llindar.*)

LOGERS.—Apa, reineta ! Que no véns ?

SANT.—(*Dins.*) Senyora de Baransay ! La reclamem !

LILIANA.—(*Dins.*) Vingui, Sílvia ! Miri que aquest *spoon* és deliciós !

SUSANNA.—(*A Logers.*) Es... que ha tingut un... rodament de cap. S'ha marejat una mica. Ja ve de seguida.

LOGERS.—No tardis. T'esperem. (*Logers es retira. La porta es tanca.*)

MARIA.—(*A Susanna.*) Ja els has sentit. Quina gent més complicada ! Sílvia ! Senyora de Baransay ! Per què me'ls tenen de treure aquests noms ? Com si Maria-Clara no fos més bonic !

SUSANNA.—(*Conciliadora.*) Es que això es fa sempre en el gran món. Es canvia de nom com qui es muda de roba. Aquí tens a la Liliana de Vergy, que es deia Filomena. I la Gabriela de Montinat, es deia Quitèria. Filomena i Quitèria !... Psè !... No fan cocot aquests noms tan casolans. I ara... què han de fer ? I em sembla que, fent ja sis mesos que això dura... ja t'hi hauries d'haver anat acostumant.

MARIA.—No m'hi acostumaré mai.

SUSANNA.—(*Brutalment.*) Això no ho diguis ni en broma... ho sents ? Perquè el que es diu de broma, de vegades acaba fent-se formal. Una s'ha de saber dominar · adaptar-se al medi, amotllar-se a les circumstàncies. Ai, Senyor ! Quan penso que tens tot el que vols, i que podries arreconar vint mil francs cada mes !...

MARIA.—No tins butxaques !

SUSANNA.—Sempre seràs una criatura ! Ja sé que en Logers no és cap Adonis ; però, què hi vols fer ?

MARIA.—(*Ombrívola.*) Em repugna aquest home !

SUSANNA.—(*Pràctica.*) Oh ! Si féssim només el que ens agrada en aquest món, rai !

MARIA.—(*Expansionant-se.*) Ah ! Quina bestiesa, quina bogeria vaig fer quan vaig deixar a l'Albert !... Oh !... Aquell... aquell sí que l'estimava !

SUSANNA.—(*Brandant el cap.*) Psè ! Quin ximple ! Mai més s'ha recordat de tu.

MARIA.—Jo en vaig tenir la culpa. Va ser un vespre... Em va aga far com una bogeria...

SUSANNA.—Te n'agafen tan sovint...

MARIA.—Em va prohibir que sortís... que anés a Montmartre...

Però jo, passant per sobre de tot, hi vaig anar. Vaig pensar-me que em seguiria... I després... allà dalt... hi vaig passar la nit... hi vaig trobar a tots els meus amics i amigues, i, quan es va fer clar, no vaig gosar a tornar a casa de l'Albert. Al vespre següent vaig tornar a Montmartre... amb la vaga esperança de què ell m'hi vindria a trobar... i no l'he vist mai més!

SUSANNA.—(*Escarnint-la.*) Oh, aquell!... A aquell sí que l'estimava!... (*Brutalment.*) Allò era un beneit! No es va escoltar més que el seu amor propi, els seus amics... i va fer bé. Et va fer un gran favor. I el que et vaig fer jo, fent-te de bo amb en Logers? Amb el teu caràcter, no sé lo que hauria sigut de tu. I, en canvi, en una hora vas convertir-te en una reina. Cor que vols, cor que desitges. I encara et queixes? Després de sis mesos d'estar al cel... Això és temptar a Déu, filla meva!

MARIA.—(*De sobte.*) Has llegit el diari d'avui?

SUSANNA.—No. Per què? (*Se sent en la terrassa els tzigans que toquen llànguidament un vals apassionat.*)

MARIA.—Vés-me'l a buscar. Es a la meva habitació. (*Susanna, sense compendre-la, se'n va cap a la dreta, i, a l'anar a sortir per la porta, es tomba i s'adona de Maria-Clara, que sembla parlar tota sola. S'hi acosta lentament. Maria-Clara, amb els ulls perduts en l'espai, recita alguna cosa apresa de memòria.*) «Brusel-les: Teatre de la Moneda. L'òpera d'Albert Marechal, «El somni modern», ha tingut el mateix èxit grandiós, triomfal, que a París. El jove i eminent compositor ha arribat la nit passada a Ostende. Posa al Palace-Hotel.»

SUSANNA.—(*Que ha escoltat atentament darrera de Maria-Clara.*) Eh! Però... què dius?

MARIA.—(*Girant-se.*) Ah! Ets aquí? Ja veus que no el necessito el diari. Sé la gasetilla de memòria.

SUSANNA.—(*Alarmadíssima.*) Què has dit? Que l'Albert Marechal és aquí? A Ostende?

MARIA.—(*Apassionadament.*) Sí; a tres cents metres d'aquí. Al Palace-Hotel.

SUSANNA.—(*Agitadíssima.*) Oh! No m'estranya! No m'estranya! Ara tot s'explica, tot! Els teus nervis, la teva bogeria que torna a fer de les seves... Ara sí que estem ben posats! No ens faltava més que això! Però, no fem bestieses, ho sents? Ara no el tornis a veure!

MARIA.—(*Dolçament enèrgica.*) Sí!

SUSANNA.—Oh!... (*Desesperada.*)

MARIA.—Sí; el vull tornar a veure! I ara mateix; aquí! I ets tu qui l'aniràs a buscar!

SUSANNA.—No! Jo, no! Això mai!

MARIA.—(*De sobte, terrible.*) Vull tornar-lo a veure, comprens? I l'haig de tornar a veure ara, de seguida!

SUSANNA.—(*Indignada.*) Oh! Això ja és massa!

MARIA.—Per què? No sé per què t'espantes! No faré cap bestiesa, no! El que vull, és no estar renyida amb ell; res més. I quan

l'hauré tornat a veure, m'hauré calmat, seré més feliç i tu podràs anar-te'n a dormir tranquila.

SUSANNA.—I en Logers?

MARIA.—No en té de saber res. Serà al Casino. Ara mateix volia portar-m'hi. Jo li he dit que no hi volia anar. Hi anirà amb els altres; sense mi.

SUSANNA.—Es que jo no hi aniré a buscar-te l'Albert Marechal!

MARIA.—No?... Tu ja em coneixes. Mira que sóc capaç d'anar-hi jo. I aleshores serà pitjor. No et dic que no faré cap bestiesa? No me n'hi entornaré amb ell, no. Pots estar ben tranquila. Amb això...

SUSANNA.—No en tens cap necessitat de tornar-lo a veure.

MARIA.—T'equivoques. I em sembla que em serà molt bo. Sé més que tu el que em convé. Apa; et regalo aquest anell i et donaré mil francs si el vas a buscar i me'l portes.

SUSANNA.—(*Prenent l'anell.*) En fi... Qui tracta amb bojos... Però em sembla que faig una bestiesa.

MARIA.—(*Emocionant-se per graus.*) I jo et dic que no; i, pobra de tu si tornes sense ell! Com més va, més desitjos tinc de tornar-lo a veure. Ah! I, sobretot, no li diguessis pas que sóc... l'amiga d'en Logers. Explica-li el que tu vulguis. Tu mateixa. Que visc sola. Que he heretat. Que estic malalta... En fi, el que a tu et sembli... Però porta-me'l i et regalaré el meu abric de pell d'ermini, que a tu t'agrada tant, eh?

SUSANNA.—Ah! Capcigrany, capcigrany! (*Contempla l'anell tot anant-se'n cap a la dreta.*) Escolta: també me n'hauries pogut regalar un altre anell... perquè em sembla que aquests brillantets són una mica picats, comprens?

MARIA.—Sí... sí. (*No se l'escolta.*)

SUSANNA.—(*Anant-se'n, furiosa.*) Ai, Senyor! M'estimaria més tirar-me de cap a mar. (*Se'n va.*)

MARIA.—(*Sola.*) Ah! Mentre vulgui venir! Ah, aquest sí que l'he estimat! I encara l'estimo! (*La porta del fons s'obre. Entren per ella* LILIANA, GABRIELA, LOGERS, SANT-SERGI *i* LEVY-BRACK. *Ells van de smoking. Elles, esplèndidament escotades, de* soirée, *i ornades del mateix.*)

LILIANA.—Ja que vostè no vol venir, vindrem nosaltres.

MARIA.—Es que tinc una mica de migranya.

LEVY.—Migranya en aquesta esplèndida vil·la? Es la primera vegada que vinc a dinar a casa de vostè... i, francament, estic enlluernat.

SANT.—Tot hi és perfecte. No es pot combinar amb més harmonia una recepció.

LEVY.—(*Irònicament, senyalant a Maria-Clara.*) Sense oblidar a la senyora de Baransay... qui sap fer els honors de la casa amb un tracte esquisit.

LILIANA.—(*Irònica.*) I una distinció incomparable... amb els seus eclipsis.

SANT.—Això no hi vol dir res. També s'eclipsa la lluna de vegades.

MARIA.—Bé m'haig de distreure.

SANT.—(*Alambicat.*) Es que potser s'avorreix, vostè, senyora?

MARIA.—Sí; algunes vegades... a taula. I, aleshores, ja ho han vist, faig com la mar. Em retiro.

LEVY.—Això vol dir, senyora, que nosaltres fem de lluna, i que vostè, allunyant-se de nosaltres...

LOGERS.—Només sabeu parlar que de la lluna!

GABRIELA.—Que no volen anar al Casino? A mi m'agrada arribar-hi ben aviat i triar la cadira a la sala de joc.

LOGERS.—Ja he telefonat per l'auto. I d'aquí deu minuts...

SANT.—(*A Liliana.*) Com més va, més admiro el vestit de vostè. M'encisa i em reté. Es a la vegada líric i serpentí.

LEVY.—Doncs, feliciti'm a mi, Sant-Sergi.

SANT.—Com! Es vostè qui l'ha dibuixat, ideat i combinat?

LEVY.—No, no; he fet millor que tot això: l'he pagat.

SANT.—Ah!

LEVY.—Sí; aquest i tots els seus germans lírics i serpentins, que ella té en el seu armari... Me n'he fet, en lo que va de mes, vint-i-cinc mil francs.

LILIANA.—(*A Levy-Brack.*) Oh! Has parlat com un llibre, fill meu! Convé que demà vegis a la meva modista. Necessita diners. Es aquí.

LEVY.—Molt bé!

LOGERS.—(*A Levy.*) Sort que el deixar diners al trenta per cent, dóna lo seu, veritat?

LEVY.—Fes el favor de callar, tu!

SANT.—(*Amb un somriure fi.*) No s'alarmi! No em diu res de nou! Ja ho sabia, desgraciadament! Oh!

LEVY.—(*Cordialment.*) Vaja, Sant-Sergi, no es queixi. Ja sap que sóc de bon tractar, jo. Oh! I a propòsit: respecte la seva última lletra pendent... volia dir-li que... (*Segueixen parlant baix.*)

LOGERS.—(*A Maria-Clara.*) Quina en barrina ja, aquest caparronet? Eh? Em sembla que ja em vols demanar alguna cosa. Digues. Digues. Es un bon truc el de la migranya. Vina'm aquí, esquerpa. (*Vol acaronar-la. Ella recula. Ell riu grollerament.*) Ha, ha, ha!... N'hi ha un tip d'aquesta noia!

MARIA.—(*A Liliana, somrient.*) Es pensa que això de la migranya és un truc per demanar-li alguna cosa. Es repugnant aquest home! Oh!...

LOGERS.—(*Rient forçadament.*) Els hi dic que n'hi ha un tip! Però, vés fent, vés fent! Tu mateixa! Ja t'atraparé, ja! I sense córrer gaire!

MARIA.—(*Entre dents.*) Això ja ho veurem!

LOGERS.—Perfectament. I, mentrestant, sàpigues que aquí a la butxaca, hi porto una sorpresa. Fes-me un petó, i sabràs lo que és.

MARIA.—No m'interessa.

LOGERS.—(*Con més va més alegre.*) N'hi ha un tip d'aquesta mosseta. Es un eriçó. (*Escarnint-la.*) No m'interessa! He, he! Doncs, encara que no t'interessi, mira... veus? (*Es treu de la butxaca de l'smoking un collaret de grossíssimes perles roses.*)

LILIANA.—Ah! El collaret de càn Guerpier!
GABRIELA.—Ah! El collaret de perles roses! (*Aquestes dues quasi han fet un salt, han agafat el collaret i l'examinen pàl·lides d'emoció.*)
LOGERS.—(*Mirant-les de reüll.*) Es esplèndid, eh? Quatre cents mil francs! L'he comprat aquesta tarda! Mira'm això, Levy! Feia vuit dies que em tenia el cor robat. Te'n recordes, que vas dir-me abans d'ahir: «Jo el compraria si no fos tan car.»
LEVY.—(*Furiós.*) En efecte, sí. Potser sí.
LILIANA.—(*Furiosa, a Levy.*) Sempre t'has de deixar passar al davant. Mai saps decidir-te. Sembles el pare dubtes! Oh!
LEVY.—No m'ha semblat cap cosa de l'altre món.
LOGERS.—Ha, ha, ha! «Cap cosa de l'altre món.» N'hi ha un tip també d'aquest Levy-Brack! (*A Liliana.*) Em permet? (*El retira amablement de les mans de Liliana i el posa al coll de Maria-Clara. Als demés.*) Què me'n diuen? Es magnífic, veritat? (*A Maria-Clara.*) Posa't dreta!
MARIA.—(*Fredament.*) Que et penses que sóc un aparador?
LOGERS.—Ha, ha, ha! Estic content! Vaja, allò que se'n diu content de debò!
LILIANA.—(*A part a Gabriela.*) Que en té de sort! Tot per ella! Es exagerat, vaja!
GABRIELA.—(*A part a Liliana.*) Oh! I no és maca!
LILIANA.—Quines perles!
LEVY.—Són unes perles com totes les perles. No n'hi ha per tant, vaja, tampoc! Vaig a veure si l'auto es decideix a venir. (*Se'n va. Maria-Clara s'ha assegut amb Liliana i Gabriela, que dissimulen la ràbia i enveja que senten tant com poden.*)
LOGERS.—(*A Sant-Sergi.*) Se'n va furiós! Ah! Es un bon amic, perxò!
SANT.—Diuen que fa uns gran negocis.
LOGERS.—Psè! Al costat dels meus, una misèria! Res! Els meus sí que són fabulosos! Els avets i els roures m'han donat onze milions en tres anys. Perxò, ja ho necessito, no es pensi, perquè amb la vida que porto... Els cavalls, els autos, l'hotel a París, i la petita Baransay... Sobretot aquesta, perquè té unes dents... En sis mesos se m'ha menjat tot un bosc d'avets. Es una mosseta espatarrant. N'hi ha un tip, cregui'm! Quan la vaig conèixer, no tenia res... i això em fa content. Es el meu natural. M'agrada que em deguin favors. I, demés, així faig enutjar en Levy-Brack. Ens barallem per veure qui dels dos té una dona més cara. I d'un quant temps ençà el guanyo jo! S'ha fixat en el truc del collaret?... Amb una mica més es desmaia de ràbia. I la seva currutaca, miri-se-la, que n'està enfutismada. N'hi ha un tip d'aquella també! Ha, ha, ha! (*Segueix parlant baix amb en Sant-Sergi. Maria-Clara, tot parlant amb Liliana i la Gabriela, no deixa de mirar en Logers. I quan aquest riu, ella fa un moviment nerviós.*)
GABRIELA.—(*A Maria-Clara.*) Decididament, vostè a aquest pobre Logers, amb tot i el collaret, no el pot sofrir.

MARIA.—Fins em fa vergonya el ser allà on sóc.
LILIANA.—Com diu?
MARIA.—Li estranya, veritat, que digui això? Es que no veiem les coses des del mateix punt de vista. Però, li juro que parlo amb el cor a la mà. Aquest homenot vulgar, que només sap parlar dels seus diners... haver de ser el qui... Oh, li dic que em fa vergonya.
GABRIELA.—Es veu que és difícil d'acontentar, vostè. Tot no es pot tenir en aquest món. Tot té la seva compensació.
MARIA.—Ah! Es dir que vostè tampoc...?
LILIANA.—Totes, filla meva... totes!
MARIA.—Els hi dic que em fa vergonya el ser allà on sóc.
LILIANA.—I on era abans? Perquè em sembla recordar que una nit, a Montmartre, ens la van presentar.
MARIA.—Sí; la nit que me'n vaig anar amb l'Albert Marechal.
LILIANA.—Ah! El compositor. Sembla que ha fet carrera.
MARIA.—No me'n parli d'ell. Per lo que a vostè se n'hi endona!...
GABRIELA.—(*A part a Liliana.*) Decididament, és una noia molt ben educada.
LILIANA.—Val més no parlar-ne. Uix! (*Ella i Gabriela s'alcen. En aquest moment entra per l'esquerra un tzigan amb un violí i va per posar-se a tocar.*)
LOGERS.—No, no; aquí, no! Prou música! Toqueu allà fora, i encara amb sordina. (*El tzigan se'n va.*) Em reprèn a mi tanta música.
SANT.—Ho diu de debò?
LOGERS.—I tant de debò. Es cosa de la petita Baransay. Diu que la música dels tzigans li recorda les nits...
LILIANA.—De Montmartre?
MARIA.—Sí; de Montmartre. I què? Què hi té que dir vostè, eh?
LILIANA.—Que ja és passat de moda.
MARIA.—Això devia ser quan vostè era jove. No ara.
LOGERS.—Vaja, vaja; no es disputin ara, vostès, també. Que es quedin al jardí el tzigans. Que toquin sota els arbres. Així prenen la fresca. (*Se sent dintre la botzina d'un auto. Entra una cambrera amb els abrics de les tres senyores.*)
MARIA.—Gràcies! Jo no surto.
LOGERS.—Com s'entén que no surts? (*A la cambrera.*) Deixi'l aquí aquest abric.
MARIA.—Tinc migranya.
SANT.—Però, senyora, què hi farà aquí?
MARIA.—Tota sola?... S'hi està molt bé tota sola.
LOGERS.—Això no està bé, mosseta. Comptàvem molt amb tu, per... Justament amb el collaret...
MARIA.—Oh! Si és pel collaret, que se'l posi la Liliana. Als badocs del Casino els hi farà el mateix efecte. (*Va per donar el collaret a Liliana.*)
LOGERS.—No; això no! A cada u lo seu. Les perles són teves. Amb això...

LILIANA.—(*Furiosa.*) Que l'hi he demanat jo, per ventura? I ara! Què s'ha cregut?

LEVY.—(*Entrant.*) Vénen o no vénen?

LILIANA.—Demà en tindré un d'igual! (*A Levy-Brack.*) Amb molt gust. Anem! Anem! (*Furiosa.*) Saps que el teu amic Logers és un insolent? Figura't que es permet... (*Se'n va amb Levy-Brack, després d'haver-se posat ella i Gabriela els abrics, amb aquesta i amb Sant-Sergi.*)

LOGERS.—La Liliana té raó. No està bé el que fas.

MARIA.—Fill meu... si no t'agrada...

LOGERS.—No diguis disbarats. Hauries d'ésser una mica més amable.

MARIA.—Es inútil. No vull ni puc ser-ho, d'amable, amb vosaltres!

LOGERS.—(*Brutalment, rient.*) Ha, ha, ha! N'hi ha un tip d'aquesta mosseta! Saps que estàs molt cobejable aquesta nit? (*Vol abraçar-la i besar-la.*)

MARIA.—Ah! No! Em repugnes! (*Li dóna un cop a la cara. Entra en Sant-Sergi.*)

SANT.—Escoltin! Han arribat a pendre...

LOGERS.—(*Furiós.*) El què?

SANT.—Una determinació. Sàpiguen que se'ls reclama.

LOGERS.—(*Dominant-se.*) Ja vinc. (*A part, a Maria-Clara.*) Ja et trobaré, ja, esquerpa! (*Mutis.*)

SANT.—Senyora... (*Saludant somrient a Maria-Clara, s'inclina i se'n va.*)

MARIA.—(*Sola, anant amunt i avall.*) Oh! El bestiota! I jo suporto això com la Liliana! Es clar: quina diferència hi ha entre ella i jo? Ja no ho sóc, jo, la Maria-Clara. Sóc la Baransay. Però, no! No! Ah, si l'Albert ho sabés!... (*Entra un tzigan.*)

TZIGAN.—(*Parla xampurrat.*) Senyora...

MARIA.—(*Asseguda i sense veure'l.*) Oh, Déu meu, mentre vingui, rai! Ah, si el diari s'hagués equivocat! Si la Susanna no el trobés! Sóc tan desgraciada aquesta nit... Tinc tanta necessitat de veure'l...

TZIGAN.—(*Acostant-se i insistint.*) Senyora, és que...

MARIA.—(*Amb sobressalt.*) Què? Qui és? (*Més dolç.*) Ah! Es vostè?...

TZIGAN.—Venia per demanar a la senyora les ordres per l'altra vegada.

MARIA.—Ai, fill meu! En mala part va! Que ho sé, jo, per ventura, on seré l'altra vegada?

TZIGAN.—Es que jo... tampoc ho sé on seré. Aquí, en aquesta casa, tenen una manera molt extraordinària de tractar als tzigans: «Que es quedin al jardí. Que toquin sota els arbres.» Com si fóssim cuques de llum.

MARIA.—Bé; ara, ja hi són. Quedin-s'hi i toquin.

TZIGAN.—Per la senyora tota sola?

MARIA.—Sí. I després...

TZIGAN.—Anirem allà on sigui la senyora. Una clienta com la senyora... oh!... no se'n troben pas cada dia!

MARIA.—Doncs, cregui'm que de dones com jo en sobren. Ara mateix n'hi havia dues aquí...

TZIGAN.—Oh, no! Com vostè, no!

MARIA.—(*Tornant a la seva idea fixa.*) Potser no ha volgut venir? Potser encara està enutjat amb mi?

TZIGAN.—Així, la senyora no els vol sentir més els nostres violins?

MARIA.—Els seus violins? (*Contemplant l'instrument.*) Es estrany! Sembla impossible que d'aquí dins en surtin aquells sons que diuen tantes coses! Jo en coneixia un que el tocava. (*Fa el gest de tocar el violí.*) Es deia Parmén. El que hi ha, és que era massa savi; no deia les coses que diuen els de vostès.

TZIGAN.—Que era tzigan?

MARIA.—No. (*A part.*) Veiam si vindrà. Oh, Déu meu!

TZIGAN.—(*Desil·lusionat.*) Ah! Un violinista?

MARIA.—Sí; però, vostès, ja es veu, ja, que són tzigans de debò.

TZIGAN.—Per servir-la, senyora.

MARIA.—En deuen conèixer molts, vostès, de músics, veritat? Beethoven, Schumann; són caps de brot, oi?

TZIGAN.—Oh, sí! Però, sobretot, coneixem a *messié* Puccini, a *messié* Leoncavallo i a *messié* Massenet.

MARIA.—I a l'Albert Marechal? Eh? També el deuen conèixer?

TZIGAN.—No! No n'hem sentit parlar mai d'aquest.

MARIA.—(*Indignada.*) Què diu, ara! Que no coneixen a l'Albert Marechal? Doncs, així, vostès no saben res. Em pensava que eren més savis. Si tothom el coneix. I, si no, la prova; tingui (*recita*): «Brussel·les. Teatre de la Moneda. L'òpera de l'Albert Marechal, «El somni modern», ha tingut el mateix èxit grandiós, triomfal, que a París. El jove i eminent compositor...» (*Entra la Susanna. Maria Clara fa un salt cap a ella.*) I què? Què?

SUSANNA.—Que en són molt de picats.

MARIA.—Què dius?

SUSANNA.—Sí. Els brillantets d'aquest anell. Et van veure venir, filla meva.

MARIA.—Però, què? L'has vist? On és? Per què no ha vingut amb tu?

SUSANNA.—No t'exaltis. Perquè l'encàrrec que m'has dat no era pas fàcil.

MARIA.—No vol venir?

SUSANNA.—Sí; però, deixa'm explicar-t'ho! (*Es mira al tzigan. Aquest de puntetes se'n va per l'esquerra.*) Ara promet-me que no faràs cap bestiesa... perquè mira que és perillós. Mira, que estem jugant amb foc. Pensa que aquí jo hi estic molt bé... que tu també hi estàs molt bé... i que tots hi estem divinament. Amb això, no ens ho fem malbé tot amb un cop de cap. Pensa-t'hi bé. M'ho promets? Tindràs enteniment?

MARIA.—Quan vindrà? Què li has dit?

SUSANNA.—Vindrà de seguida.
MARIA.—Ai, Déu meu!
SUSANNA.—I ara! No et posis així.
MARIA.—Era a l'hotel?
SUSANNA.—Sí; l'he trobat que en sortia. M'ha conegut de seguida. Te'n recordes de què, el vespre que vàreu renyir, em va treure de casa i em va dir bruixa? Vull dir, que quan l'he vist se m'han segat les cames.
MARIA.—Què vols dir?
SUSANNA.—Que tremolava com la fulla a l'arbre. Però m'ha rebut molt bé. Es molt amable. Aleshores, li he dit que tu eres aquí... a casa d'una amiga... a casa meva... Sí... sí!... Li he dit a casa meva i que estaves malalta... i que si ell no venia, et tiraries daltabaix del balcó. Em sembla que aquest sac de mentides bé el val un anell, encara que els brillantets siguin picats. Doncs, en oir-me, s'ha tornat groc, verd, i s'ha quedat amb un pam de boca oberta. Jo, aleshores, he pensat: «Ja anem bé. El peix ja pica.» (*Se sent cap al jardí un timbre lluny.*) I aquí el tens, que ja arriba.
MARIA.—(*Com boja.*) Ah, Déu meu! Vés-te'n.
SUSANNA.—Com s'entén, vés-te'n? Qui el rebrà? No sóc a casa **meva?**
MARIA.—Vés-lo a obrir tu mateixa, doncs.
SUSANNA.— Primer vull veure l'abric.
MARIA.—Quin abric?
SUSANNA.—El que m'has promès que em regalaries. Amb el *manguito* i tot, eh?
MARIA.—Sí... sí!
SUSANNA.—Oh, com que no m'ho havies dit! I, demés, els mil francs.
MARIA.—Mira; a sobre de la xemeneia de la meva habitació hi ha diners. Pren-los. Es veu que no m'estimes més que per això.
SUSANNA.—(*Indignada.*) I ara! Això no m'ho diguis ni en broma! Vols que et torni l'anell?... Encara que em sembla que els brillantets són massa picats per tu. (*Mutis.*)
MARIA.—Oh, Déu meu! Què dirà, trobant-me així, tan caiguda? (*Abaixa una mica els llums. Se sent, venint del jardí, la música dels tzigans. La porta del fons s'obre. Apareix l'*ALBERT MARECHAL. *Va de frac. Es detura al llindar, esmaperdut en veure tant de luxe. Maria-Clara, corrent-hi adelerada.*) Oh! El meu Albert estimat! (*Va per abraçar-s'hi.*)
ALBERT.—(*Allunyant-la dolçament.*) Segueix bé, senyora?
MARIA.—(*Bruscament, tímida.*) Sí! Estic... molt contenta! No s'ho esperava, veritat? He llegit en el diari que vostè era aquí... i he pensat... Però, què mira? Em troba canviada, veritat?
ALBERT.—Sí.
MARIA.—La Susanna li ha dit que vivia a casa d'ella?
ALBERT.—Sí. I que vostè estava malalta. Però veig que ni està malalta ni viu a casa de la Susanna. Ha sigut per fer-me venir.
MARIA.—Sí. Sóc tan feliç de poder tornar-lo a veure... aquesta nit!

ALBERT.—Aviat farà un any, i sembla que ha passat molt més temps. Així, a vostè, es veu que no li falta res.

MARIA.—No... res.

ALBERT.—Me n'alegro molt.

MARIA.—Doncs, no ho sembla.

ALBERT.—Sí... sí. I tot això és de vostè?... Vostè... viu...?

MARIA—Sola. I vostè?

ALBERT--Jo, també. Encara que d'altra manera.

MARIA.—Però, es deu haver mudat, veritat?

ALBERT.—No; visc allà mateix.

MARIA.—Al carrer de Lilla?

ALBERT.—Sempre! En Parmén m'hi ve a veure molt sovint.

MARIA.—Encara segueix amb la Carlota?

ALBERT.—Ja ho crec! Són... casats. (*Ella abaixa el cap i es posa a plorar. Ell, adolorit :*) L'hi prego. No plorem. Què se'n treu de plorar? (*La música dels tzigans és ara dolcíssima.*) Maria-Clara, no es disgusti. Es farà malbé els ulls.

MARIA.—Ah! Si ho sabés! Per què no em venia a buscar aquella nit?

MARIA.—Ai, Déu meu!

ALBERT.—Com és que no va tornar a casa?

MARIA.—Perquè me'n vaig donar vergonya. Però, vostè, m'havia d'haver privat de sortir!

ALBERT.—Bé sap prou que no hauria pogut. I, després, de què serveixen totes aquestes paraules que diem? No he vingut per disgustar-la. Deixem que dormi el passat.

MARIA.—(*Molt a prop d'ell, amb ardor profund.*) Jo t'estimo!

ALBERT.—Maria-Clara! (*La música és més apassionada.*)

MARIA.—T'estimo! T'estimo! Sóc molt desgraciada! Vull venir amb tu. (*Es penja al coll d'ell.*)

ALBERT.—No diguis bogeries! Dóna't compte d'allà on som!

MARIA.—Oh! El meu Albert estimat! A on som? En un mal lloc sospitós i degradant per mi! Fes-te el càrrec que jo vaig fugir de casa com una noia dolenta i rebeca, i que tu em véns a buscar per emportar-te-me'n a casa altra vegada.

ALBERT.—No, Maria-Clara; ja una vegada te'n vaig treure, quasi a la força, d'un mal lloc, sospitós i degradant. Vaig venir-t'hi a buscar obrint-te el cor i estrènyer-te ben fort en els meus braços... i em vas fugir. Com vols que tingui confiança en tu, Maria-Clara?

MARIA.—Sí, sí; t'he fet molt de mal. Però, ara, d'avui endavant, ens estimarem força sempre. Perdona'm, Albert!... (*La música para bruscament.*)

ALBERT.—Però, quin dimoni es va apoderar de tu aquella nit que te'n vas anar? Quin adversari espantós de la nostra felicitat? Estaves fora de si. En Tavernier m'ho ha dit més de cent vegades. Ell et volia fer tornar a pujar... i ni te'l vas escoltar. Te'n vas anar sola. I ell va acompanyar-te per veure si et feia entrar en raó... esperant que, pel camí, acabaries de compendre el que havies fet.

Però et vas plantar en ple Montmartre... i no et va veure més.

MARIA.—M'havia tornat boja!

ALBERT.—I jo, què feia jo, durant tot aquest temps? Plorava com un nen... allà dalt... en el nostre piset, precisament la nit en què m'havien fet saber que la meva òpera s'estrenaria. Es dir, el moment en què es realitzava per fi el meu somni daurat. I l'endemà, i l'endemà passat, i tota la setmana després... el silenci més absolut per part teva. Res: cap notícia. La desaparició. I tot per preparar-me aquesta entrevista voltada d'un luxe extraordinari amb mig milió de perles al coll.

MARIA.—No, això no és veritat! Jo no l'havia previst aquest luxe; ja ho saps. Comprenc el que devies sofrir... però ets injust. Perquè amb el meu còp de cap jo deixava la seguretat, fins la fortuna, perquè tu anaves a ser ric, per l'atzar, lo desconegut i la misèria. I no va pas tardar a venir. Tres dies després d'haver-te abandonat, ja no tenia res. La Susanna em va recollir. Plorava massa per ser bonica. No volia conèixer a ningú. Era una dona acabada. Perquè, tornar amb tu, una vergonya insuportable m'ho prohibia. Aleshores la Susanna va insistir... i després... i després... vaig ser covarda... Una no és perfecta. I va ser el que no tenia d'ésser... perquè t'estimo... i perquè vull que em perdonis... i que m'estimis, Albert! (*Cau agenollada als seus peus. Ell l'alça emocionadíssim.*)

ALBERT.—Amb qui hi vius, tu, aquí?

MARIA.—Ja no ho sé. Ja ni me'n recordo. Crec que amb un homenot al qui odio amb tota l'ànima! (*Entra, pel jardí, en Logers.*)

LOGERS.—(*Pasmat, però dominant-se.*) Oh! N'hi ha un tip d'aquesta mosseta!

ALBERT.—En Logers!... Ell!... Oh!... (*Maria-Clara el reté, privant-lo de tirar-se damunt d'en Logers.*)

LOGERS.—(*Avençant.*) Ja m'ho pensava. Aneu fent! Aneu fent! Fa cinc minuts que us escolto. Ha sigut la Liliana, al Casino, la qui ha vist el teu nom en un cartell. Aleshores ella i jo ens hem donat compte de la jugada i hem vingut tots.

ALBERT.—En quina situació m'has col-locat! Aquest home, al qui odio des de petit!... Jo a casa seva! I tu...! Oh, Maria-Clara!

LOGERS.—(*Sinistre.*) Caram! Tens raó. Es veritat. Havíem anat al mateix col-legi. Com es troben els homes! I doncs? Crec que has progressat molt, eh? I, és natural... véns a veure a la teva antiga currutaca. I la véns a veure a casa del teu amic Logers, eh? Fa més goig que quan s'estava amb tu, veritat? Va més mudada que aleshores, oi, la teva casta esposa? Sempre va bé que els altres paguin. Així s'estalvia, oi, noi?

ALBERT.—Miserable!

LOGERS.—Oh! Oh! No tothom pot ser artista! I, mentrestant, el miserable és a casa seva, i aquesta vil-la, aquests mobles són d'ell... Però l'artista és l'estimat de debò; és... el caprici... (*Brutalment.*) I, ara, prou! Hala, despedeix-te'n d'aquesta dona... i retira't. Tinc de parlar-hi a soles amb ella.

ALBERT.—Que en tens de sort, Logers, d'ésser a casa teva... i de

què jo no tingui raó en aquest moment! Amb quin gust et... (*L'amenaça amb el gest.*) Però no hi perds res per esperar. Demà al matí rebràs la visita de dos amics meus.

LOGERS.—Un duel? No em facis riure! No sóc noble jo, fill meu. Que potser em prens pel Cyrano? Ha, ha! El que vaig és a fer-te treure de casa, ara, de seguida i al davant de tothom. Ha, ha! (*Se'n va per l'esquerra, dient* :) Un duel? I ara! Es veu que no té res per perdre! (*Mutis.*)

MARIA.—Albert!

ALBERT.—(*En to de reconvenció profunda.*) Maria-Clara! Maria-Clara!... Tu... amb en Logers!... Oh!... (*Maria-Clara, que durant tota aquesta escena ha estat esgarrifada i tremolant entre els dos homes, privant-los de precipitar-se l'un contra l'altre.*)

MARIA.—Perdó! Perdó! Emporta-te'm! Em fa vergonya l'estar aquí. Ja ho has vist. Està tan segur dels seus diners, que no ha sospitat ni per un moment que jo me'n pogués anar amb tu. Oh! El meu estimat! Emporta-te'm!... Ara ho veig tot clar! Faré tot el que tu vulguis... i seràs feliç! Però, emporta-te'm! Emporta-te'm!

ALBERT.—(*Fora de si, i conquistat per aquesta pregària amorosa.*) Sí, sí. Deus haver sofert massa aquí! Vina... et perdono! Te m'emporto amb mi! T'estimo! (*S'abracen amb deliri.*)

MARIA.—Oh, Albert! I que n'ets de bo! (*Entren per l'esquerra amb Logers, a qui no s'ha deixat de sentir, cridant a tothom, Liliana, Gabriela, Levy-Brack, i Sant-Sergi. Susanna entra per la dreta.*)

LOGERS.—Vinguin, vinguin, que veuran dos colomets.

ALBERT.—Pobre Logers! Des del cim dels teus milions, em fas llàstima!

GABRIELA.—(*A Logers.*) Vostè es mereixia una altra cosa. Pobre amic meu! Oh!

LEVY.—(*A Gabriela.*) Decididament, és una qualsevol.

GABRIELA.—Quina escandalosa!

ALBERT.—(*Amb veu peremptòria.*) Una mica de pas! Facin el favor! (*Abraçat a Maria-Clara.*)

LOGERS.—Ah! Molt bé! Te l'emportes? Ben tramat, noi! Això et donarà tant o més que una òpera. Perquè amb el collaret que jo li he regalat aquest vespre, resulta un partit esplèndid. Ha, ha, ha!

MARIA.—Imbècil! Tot el que tu m'has regalat em repugna perquè se t'assembla!

SUSANNA.—Oh!

MARIA.—Tot és a dalt. Guardeu-s'ho tot. Me'n vaig tal com vaig venir: sense res. Però, ara, tinc al meu estimat. I el teu collaret, té: aquí el tens. (*Amb un gest, s'arrenca el collaret, el trenca i el llença en l'aire. Totes les perles s'escampen per l'escena. Gabriela i Liliana van per agenollar-se i recollir-les, però es deturen. No gòsen. En canvi, Susanna s'agenolla i, estenent-se boca-terrosa, en va recollint amb dalera brutal. Maria-Clara, amb un gran crit de triomf i amb una riaïlada nerviosa, exclama* :) Apa, correu-hi totes! Escataineu, gallines!... Aquí teniu el blat de moro! (*Mentre ella se'n va, emportada per l'Albert, tots els altres, homes i dones,*

s'han posat de boca-terrosa, recollint perles amb avidesa salvatge.) Aprofiteu-vos! N'hi ha per valor de quatre cents mil francs! Apa, Levy-Brack! El cap viu, Susanna! El cap viu! (*Se sent la música dels tzigans.*)

TELÓ

ACTE QUART

Es el jardí del «Moulin-Rouge». El molí es veu al fons amb les seves grans ales guarnides amb bombetes elèctriques enceses. Es de nit. Se sent una orquestra al lluny. Alguns consumidors a les taules. Poca animació. Impressió melangiosa.

En alçar-se el teló, hi ha en escena CARLES, FARDEL, EVA-ADAM, asseguda fumant; Mosso i consumidors.

CARLES.—Ja pot canviar tant com vulgui això. Sempre és lo mateix!

FARDEL.—Ja estàs cansat de la vida?

CARLES.—Es que tu no hi véns sovint aquí com hi venim nosaltres, perquè vius lluny. Però jo, que hi vinc quatre vegades cada setmana... En altres temps, un encara s'hi divertia. Com que acabava de sortir de la closca, totes les dones em semblaven noves. Però, ara, si les conec a totes personalment! I, demés, el «Moulin-Rouge» en ple istiu, fa venir son, vaja! Només hi ha les professionals i els estrangers.

FARDEL.—Es dir, les filles de Venus i l'Agència Cook!

CARLES.—Ni més ni menys! I si a això hi afegeixes que aquí aquell adagi de què «Tots els dies són iguals», s'interpreta al revés... Perquè, noi, les parroquianes de l'establiment em fan l'efecte de què no saben el que és un calendari. Van vivint... i para de comptar! Mira: veus aquella d'allà que fuma? Doncs, que et penses que en fa pocs d'anys que hi ve per aquí? Li diuen «La mitja rossa del coll planxat». Es un motiu que li ha tret en Tavernier... saps?... el caricaturista.

FARDEL.—Sí, sí; qui no el coneix? També ve per aquí?

CARLES.—Qui, ell? Cada vespre.

FARDEL.—Caram! Què són això? Prínceps? (*Entren la* DUQUESSA. ANABEL-LÁ, CLARON *i* ALBERT. *Elles, ricament vestides. Ells, de frac, irreprensibles.*)

CARLES.—Oh! I elles semblen duquesses! Jo em sembla que el conec aquell que porta la Llegió d'honor. (*Per l'Albert.*) He vist el seu retrat en els diaris. Sí, sí! (*Al Mosso, pagant les consumacions.*) Que sap qui és aquell?

MOSSO.—No. Fa molt poc temps que sóc a Montmartre, i no l'he vist mai per aquí.

FARDEL.—Espera't. Vols dir que no és l'Albert Marechal?

CARLES.—El músic? L'autor del «Somni modern»?

FARDEL.—Oh! I de «Melusina», de «Rosa-Maria»... Es ell! N'estic segur.

CARLES.—Caram! Tres obres mestres en menys de deu anys! Es comprèn que tingui aquest aire tan d'home cansat.

DUQUESSA.—(*A l'Albert.*) Sí, sí; cregui'm que el trobo bonic, mestre, aquest molí que roda... roda... i aquest jardí. Decididament, no em sap greu haver tornat tan aviat a París.

ANABEL-LA.—(*A l'Albert.*) I pensar que ens ha costat tant decidir-lo a què vingués! No es comprèn la seva resistència. Si jo fos home, m'hi passaria la vida aquí! Miri, miri, el meu marit... (*Per en Claron, que ho inspecciona tot, amb gran curiositat.*) No, no, deixa'l estar. Em diverteix.

DUQUESSA.—(*A l'Albert.*) Veiam, digui'ns la veritat. Com és que surt tan poc? Vostè, el músic més gran de l'època? Això ens intriga una mica, comprèn? Mai se'l veu en cap diversió. Tingui pietat de nosaltres, pobres senyores de bé! Es tan divertida la companyia d'un home il-lustre! Perxò aquesta nit hem fet un complot... ja se'n deu haver adonat, a cân Durand, quan acabàvem de dinar. Ja estava decidit per anticipació. No se'ns ha pogut escapar! Ha vingut per força. Digui de seguida que no li sap greu. Cuiti!

ALBERT.—No. Se m'ha de dispensar. La major part del temps treballo; i per treballar... què sé jo?... sóc així... necessito estar ben sol... ben lluny de tothom.

ANABEL-LA.—(*Coqueta.*) Bé; però, de tant en tant...

ALBERT.—(*Amb un somrís de cortesia.*) Ja veuen que aquesta nit m'he deixat temptar. (*Hauran entrat* JULIETA *i altres dones, que s'asseuen a les taules.*)

ANABEL-LA.—Confessi que li agrada; que s'hi diverteix. No hi havia vingut mai aquí?

ALBERT.—Sí; algunes vegades... en altres temps. Però feia set anys que no hi havia posat els peus.

DUQUESSA.—Oh! Això no és possible! Que potser havia fet una prometença? Miri'm aquella. (*Per l'Eva-Adam.*) Es curiosa. Des de que vostè ha arribat, no li treu els ulls de sobre. Oh, i porta coll i punys planxats! (*La mirada d'Eva-Adam es troba amb la de l'Albert.*)

ALBERT.—I si entréssim al teatre? (*A Claron, que torna de donar un volt per lla.*) Vostè té la llotgeta, veritat?

CLARON.—Sí, sí; aquí la té.

ANABEL-LA.—(*A Claron, rient.*) Ja has fet alguna conquista? Ja m'has faltat?

CLARON.—Filla meva, estàs una miqueta inconvenient. (*A l'Albert.*) Cregui'm, mestre. Ho veu? Què li he dit jo? No s'hi han de portar mai les senyores de bé al «Moulin-Rouge». S'hi emancipen una mica massa.

DUQUESSA.—Jo m'hi diverteixo molt!

ALBERT.—La llotgeta ens espera.

DUQUESSA.—Anem, anem.

ANABEL-LA.—(*A part, a la Duquessa.*) Quin home més estrany, veritat, aquest Marechal? Cada vegada que se li parla d'una dona, esquiva la conversa. Ah! En aquest home hi ha un misteri; perquè, filla, no se li sap cap embull.
DUQUESSA.—Anabel-la, per l'amor de Déu... quines coses de dir! Oh!
ANABEL-LA.—Oh! Es que aquests artistes són tan complicats...
CLARON.—(*A la porta.*) Què hem de fer?
DUQUESSA.—(*Alegre.*) Anem, anem! Decididament, és molt divertit tot això! La vida és molt formosa! (*Se'n van els quatre.*)
FELICIA.—(*Entrant.*) Ah!... I que n'és de dura la vida!
EVA.—Que has vist la Maria-Clara aquesta nit?
FELICIA.—Sí; és allà al bar, amb en Tavernier.
EVA.—(*A Julieta.*) Vés-la a buscar.
JULIETA.—Per què?
EVA.—Vés-hi. Riurem una mica. (*Julieta, alçant-se, però, veient entrar en Robert, diu :*)
JULIETA.—Oh, no podrà ser ara, noia! No tinc temps... perquè acaba d'arribar el meu enamorat. Vés-hi tu. (*A Felicia, que se n'hi va. Julieta, abraçant-se amb en Robert, jove de vint anys, senzill,* ben vestit.) Hola, bufó!
ROBERT.—Hola, bufona! Pa de pessic! I que n'ets de maca aquest vespre!
JULIETA.—Es que l'aire d'aquí em prova molt.
ROBERT.—Ves que no t'ho senti dir mai més això, ho sents?
JULIETA.—Per què?
ROBERT.—Perquè... (*S'asseuen a la taula a part i segueixen parlant baix, amorosament.*)
EVA.—(*Per Julieta.*) Vê-te'n aquí una altra que no farà res. Que es estrany! En la jove escola hi ha més Maria-Clares que Susannes.
MULATA.—(*Que haurà entrat una mica abans.*) Has parlat com un llibre, Eva! Què s'ha fet la Susanna?
EVA.—Oh... s'ha casat!
MULATA.—Ah! I amb qui?
EVA.—Amb un vell. Un que venia molt per aquí en altres temps. Marxant de vins, a Perpinyà.
MULATA.—A Perpinyà? On cau això?
EVA.—A l'Amèrica del Sud!
MULATA.—Dispensa'm, noia. No tothom ha anat a estudi. Es dir, que...?
EVA.—Sí, sí, s'ha casat. Viu en una masia. Cria gallines, bous i vaques. I, sobretot, té molts diners. Sembla que algú, en casar-se, la va dotar amb perles. Qui les ha vistes aquestes perles, diu que són magnífiques. No sé com s'ho va fer. Potser les va trobar.
MULATA.—Millor per ella. I la Simona, la dona del gran Alfred?
EVA.—Ah, sí!... Es morta.
MULATA.—Caram... de què?
EVA.—No sé... Va morir a l'hospital.
MULATA.—I el gran Alfred... què s'ha fet?

EVA.—No sé. Escolta, Cyrano.
CYRANO.—(*Que ha entrat.*) Què hi ha?
EVA.—Què s'ha fet el gran Alfred?
CYRANO.—Treballa en un sindicat. (*Se'n va.*)
MULATA.—Et deixo. Allà en veig un que ve per mi. Fins ara! (*Entra Maria-Clara. Ha canviat molt. Va pobrement vestida.*)
EVA.—Ah, Maria-Clara! Vina. Escolta.
MARIA.—(*Partint-se de riure.*) Oh, quina cosa més graciosa! Si que em sap greu que no ho hagis vist! Ha, ha, ha!
EVA.—El què?
MARIA.—Ja veuràs. Allà hi havia un tipus amb un posat d'imbècil, que em mirava amb uns ulls que li sortien del cap. Oh, quins ulls! Jo he fet veure que no el veia. Aleshores m'ha enviat un dels tzigans, qui, plantant-se al davant meu, s'ha posat a tocar el violí amb passió, amb llanguidesa estudiada, aquell vals que fa, saps?... (*taral-larejant*): «Sou massa formosa, oh, dolç amor! La, ra, la, la! La, la! La, la!» Jo l'he deixat fer, fins que ha acabat... perquè m'he adonat que el subjecte s'estava en un recó, extasiat, però exaltant-se per moments. Jo que sí que, després d'haver parlat baix amb el tzigan, l'hi he enviat; i el tzigan s'ha plantat al davant d'aquell subjecte i li ha tocat amb el violí aquella cançó que diu, saps?... (*taral-larejant*): «No s'ha fet la mel per les mosques d'ase! La ra, la ra!» (*Rient.*) Oh! Si haguessis vist la cara que ha posat... N'hi havia per partir-se de riure!
EVA.—Sí que ho és de graciós! Tant, que si arribes a venir una mica abans, ho hauries pogut explicar a un antic amic teu que ara és en una de les llotgetes del teatre.
MARIA.—A qui?
EVA.—A l'Albert Marechal.
MARIA.—No!
EVA.—Sí, sí; ell mateix. Ha passat per aquí, amb dues grans senyores i un senyor.
MARIA.—I ara! Es graciós! Em faria alegria veure'l. Fa tant temps! Es casat, potser?
EVA.—No.
MARIA.—Oh!... I bé l'havia arribat a estimar en altres temps. Era tan simpàtic! Que me'n recorda de coses, ell! Fa uns cinc anys que no l'he vist. Potser no em reconeixerà.
EVA.—Oh, sí!
MARIA.—Vaig a donar una volta pel corredor de les llotgetes, per veure si el veig. (*Se'n va. Eva-Adam la contempla, alça les espatlles, encén un cigar i es posa a xiular.*)
JULIETA.—De veres? Ho dius de debò? Te m'emportaràs amb tu? Tots dos, com si fóssim casats?
ROBERT.—Com si fóssim casats. I, mentre, esperem el ser-ho. Ah! Es que tu ets una criatura a part. Es que no t'assembles a ningú.
JULIETA.—I què en direm de tu? Amb nosaltres dos, l'amor té tot l'aire d'ésser una altra cosa que amb els demés.
ROBERT.—Viurem plegats tota la vida! (*S'han alçat i se'n van abra-

çats amorosament. Ha entrat TAVERNIER. *Es el mateix ; no ha canviat. Quan és a prop de la taula d'Eva-Adam, és quan Julieta i Robert diuen les seves darreres paraules.*)

EVA.—Hola, senyor Tavernier! Que no els hi diu bona nit?

TAVERNIER.—A qui?

EVA.—A aquestes dues frases que acaben de passar.

TAVERNIER.—Ah! El fet és que les he sentides molt sovint des del temps en què jo les deia. I quan penso que aleshores ja no eren noves...

EVA.—Ja ho pot ben dir, ja! Són de l'època del meu pseudònim.

TAVERNIER.—Del seu pseudònim?

EVA.—Sí. Eva-Adam.

TAVERNIER.—Ja! Està de broma, vostè, aquesta nit, per lo que es veu!

EVA.—Tractant-se d'un antic amic com és vostè...

TAVERNIER.—Sí; ja fa quinze anys que ens coneixem.

EVA.—Quinze anys que es pot dir que vivim a Montmartre. Tant el diverteix Montmartre a vostè?

TAVERNIER.—Què li diré jo? El costum...

EVA.—Li passa el mateix que a mi. Escolti: vostè parlava amb la Maria-Clara ara mateix. Sap que l'Albert Marechal és en una llotgeta?

TAVERNIER.—En Marechal aquí? N'està ben segura?

EVA.—Ha passat per aquí no fa gaire. Feia molt temps que no l'havia vist.

TAVERNIER.—Jo em pensava que no hi hauria tornat mai més aquí. Sembla mentida! Però, què hi ve a fer? (*Pausa. Senyalant el molí.*) Ah! Hi ve per veure al seu adversari... al seu pitjor enemic! Aquell d'allà. Al gegant dels grans braços... dels grans braços vermells i lluminosos, que s'estiren en la nit com cridant a la bogeria de l'amor i del plaer. Ah! Si jo no hagués sigut tan amic de l'Albert Marechal, quin dibuix n'hauria fet de la seva aventura d'amor! L'hauria representat armat d'il·lusions... com un don Quixot sentimental, barallant-se amb el molí, i caient destroçat per una de les ales... Destroçat com realment ho ha sigut... sense curació possible.

EVA.—Sí... té raó. La farina d'aquest molí no en fa de pa de casa. El va fer sofrir molt, ella, veritat?

TAVERNIER.—No en té pas idea. Pobre Albert! I lo pitjor és que ella l'estimava i no ho feia expressament. Una de les vegades que ella el va plantar, jo hi era. Després la va tornar a veure a casa en Logers, amb qui ella vivia, tractada com una reina. Però, per desgràcia, ella seguia estimant sempre a l'Albert! I, demés, sembla que el luxe i els diners li repugnaven. No ha canviat, no. Es la mateixa de sempre. Doncs, com li deia, va fugir amb l'Albert. Aleshores hi va haver la crisi de l'amor, de la passió, de la bogeria... Això va durar un any. Ell no treballava. Després va començar una òpera nova... i com que el treball l'absorbia per complet, la Maria-Clara va començar a avorrir-se. Però, lo pitjor és que la

gent deia que vivien dels diners que ella s'havia endut d'en Logers. I com que aquest no ho desmentia... Però, al cap de tres anys, ella, un vespre, va plantar definitivament a l'Albert, i se'n va venir volant a Montmartre... quina atracció es veu que és per ella irresistible... i es va acabar tot. Ve-l'hi aquí.

EVA.—L'Albert en té també una mica de culpa de la seva desgràcia. S'havia d'haver adonat de què acabaria per ser vençut. Quan l'aire d'aquí ens ha entrat en els pulmons, és com la tisi. No hi ha remei. Es veritat o no?

TAVERNIER.—Ja ho pot ben dir, ja!

EVA.—(*Alçant-se.*) Me'n vaig a donar una volta pel teatre. Potser serà més alegre.

TAVERNIER.—O ho semblarà!

EVA.—Miri : aquí té a l'Albert Marechal. (*Se'n va Eva-Adam. Entra Albert. Aquest travessa l'escena amb pas ràpid, com qui se'n va resoltament d'un lloc.*)

TAVERNIER.—(*Amb amistat, afecte i com no gosant, el crida.*) Albert! (*Es donen les mans amb efusió.*) Oh, qui m'ho havia de dir! Tant de temps que no ens parlàvem! Però, no em guardes rancor, veritat?

ALBERT.—No, Tavernier, no; al contrari.

TAVERNIER.—No sé què dir-te, noi... però la teva glòria m'espanta. Les teves òperes fan un soroll de tots els diables! Sé que guanyes més diners que un tenor. Ets l'home del dia. Però, com que jo sóc l'home de la nit... No hi fa res per això. Ja saps que t'estimo sempre. I encara que no fumi en pipa amb tu... la fumo pensant en tu... que ve a ser el mateix. I així evoco la teva joventut.

ALBERT.—Ah! La meva joventut! Tinc trenta set anys!

TAVERNIER.—Trenta set anys, i tres òperes? Encara ets jove!

ALBERT.—Trenta set anys i la mort a l'ànima. Ja sóc vell!

TAVERNIER.—I ara! Fuig d'aquí! Encara no estem curats... de tot allò? Oh! Mira que això no és formal!

ALBERT.—Vostè em mira. Estic pàl-lid, veritat? Encara no fa cinc minuts, a la llotgeta, m'ha semblat que em desmaiava. He fet un disbarat tornant aquí amb tot i fer ja tant temps. Tot és igual! Fins les mateixes cares.

TAVERNIER.—Es amb gent del gran món que hi has vingut aquí?

ALBERT.—Sí. Quasi per casualitat. S'han animat tot dinant... no he sabut dir que no... i com que no en saben res...

TAVERNIER.—No saben mai res de res aquesta gent. Així... els plantes?

ALBERT.—(*Emocionadíssim.*) No m'hi puc estar aquí. La vida, els èxits, els diners, m'havien fet creure que ho havia oblidat tot. Però aquesta nit, tot de sobte, la ferida s'ha tornat a obrir. I aquella nit, en què me la vaig emportar d'aquí... la veig com si fos ara! (*Febrós.*)

TAVERNIER.—(*No gosant a dir-l'hi.*) I no n'has sabut res?

ALBERT.—No. Suposo que deu ser feliç ; que deu viure com una reina amb algun altre Logers qualsevol... Quina misèria! I pensar

que la vaig estimar amb deliri... com potser mai s'ha estimat a cap dona!...

TAVERNIER.—(*Bruscament, amb una gran emoció.*) Fill meu! Ella et va fer sofrir... però et va donar el geni... la inspiració! Va ser la teva Musa! Potser sense ella... Però, vina, vina, anem. I no hi tornis a posar més els peus aquí. Això és bo per la gent del gran món i per les... desgraciades. (*L'Albert, de sobte, es queda com clavat en terra per una visió terrible.*) Eh? Què és això? Què tens? (*Entra la Maria-Clara.*) Oh!... Era inevitable!

MARIA.—Bona nit, Albert! Caram! I que estàs elegant! Cinta vermella i tot! Et va molt bé! No has canviat gens!

ALBERT.—(*Amb veu trencada per l'emoció.*) Maria-Clara!...

MARIA.—No és com jo, veritat? Oh, noi! Cinc anys..., són cinc anys! Tu no hi véns gaire, oi, per aquí?

ALBERT.—Mai!

MARIA.—Sempre el mateix! I quan et poses una cosa al cap... Saps que em fa molta alegria el tornar-te a veure? I a tu?

ALBERT.—Així, tu... hi vens sovint per aquí?

MARIA.—Totes les nits! I on vols que vagi?

ALBERT.—Maria-Clara!

MARIA.—Tu no ho has volgut entendre mai això... i és el meu tarannà... la meva vida. He tingut ocasió de veure'n altres de maneres de viure, i de ben aprop... però és aquesta la que al capdevall a mi m'agrada més. I no et pensis que siguin més decents que aquesta, no, totes les altres maneres de viure de que et parlo... menys a casa teva... menys la teva... s'entén. Però, què hi vols fer? La manera d'ésser de cadascú no es pot canviar pas, encara que un s'hi obstini. Em vas estimar molt, veritat? Jo... també. Vina'm a veure de tant en tant. Em farà molta alegria. Em vols pagar un cafè?

ALBERT.—No!

MARIA.—Oh; perdona!... Com tu vulguis. Dat i rebatut potser val més... perquè és probable que no ens tornem a veure.

ALBERT.—No et fa... falta... res?

MARIA.—No! Tinc tot lo que necessito per... (*Entra Tommy, un jove de divuit anys. En veure a Maria-Clara parlant amb l'Albert, s'atura i recargola un cigarret. Pausa.*)

ALBERT.—Qui és aquest?

MARIA.—Un jove... un amiguet. Diu que m'estima molt.

ALBERT.—Ah!... (*Després, tot de cop, tràgic, destroçat, diu abraçant-se amb Tavernier.*) Emporti-se'm! Vingui... vingui... Ja no puc més! Això no es pot resistir! Es... tota la meva joventut aquesta dona! (*Se'n van Albert i Tavernier. Felícia, que ha entrat, diu a Maria-Clara.*)

FELICIA.—Qui és aquest subjecte amb qui parlaves?

MARIA.—Un... antic caprici! (*No sap què li passa; no sap si riure o plorar.*)

FI DE LA COMEDIA